

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ
ДЕПАРТАМЕНТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ГО “СОЦІАЛЬНИЙ ВСЕСВІТ”
ПАВЛОДАРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(М. ПАВЛОДАР, КАЗАХСТАН)
MARGULAN CENTRE
МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА ЛАБОРАТОРІЯ “УМАЙ”**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС
ТА
ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ПОШУК ОСОБИСТОСТІ»**

**03-04 квітня 2019 року
м. Харків**

УДК 338.48(06)

Друкується за рішенням ради факультету управління та бізнесу
Харківської державної академії культури
(протокол № 5 засідання ради факультету управління та бізнесу ХДАК
від 15 квітня 2019 р.)

Оргкомітет конференції

Шейко В. М. - д-р іст. наук, проф., академік Національної академії мистецтв України, засл. діяч мистецтв України, дійсний член Міжнародної академії інформатизації при ООН, ректор ХДАК (голова оргкомітету);
Лошков Ю. І. - д-р мистецтвозн., проф., перший проректор ХДАК (заступник голови оргкомітету);
Сташевська І.О. - д-р пед. наук, проф., заслужений діяч мистецтв України, проректор ХДАК з навчальної роботи (заступник голови оргкомітету);
Кушнарєнко Н. М. - д-р пед. наук, проф., засл. працівник культури України, дійсний член Міжнародної академії інформатизації при ООН, проректор з наукової роботи ХДАК (заступник голови оргкомітету);
Степанов В. Ю. - д-р наук з держ. управління, проф., декан ф-ту управління та бізнесу ХДАК;
Алфьорова З. І. - д-р мистецтвозн., проф., декан ф-ту кіно-, телемистецтва ХДАК;
Лиман С. І. - д-р іст. наук, професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу ХДАК;
Крупа Т. М. - завідувач Міжнародною науково-дослідною лабораторією “УМАЙ” Павлодарського педагогічного університету (м. Павлодар, Казахстан);
Аніщенко А. П. – канд.пед.наук, доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу ХДАК;
Побіженко В.В. - зав. лабораторії інформатики та обчислювальної техніки, викладач кафедри інформаційних технологій ХДАК;
Яріко М. О. - канд. культурології, ст. викладач кафедри туристичного бізнесу ХДАК.

Туристичний бізнес та екзистенційний пошук особистості : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 3-4 квітня 2019 р. / під ред. Аніщенко А.П, Яріко М.О. – Х. : ХДАК, 2019. – 58 с.

У науковому збірнику висвітлюється доробок провідних науковців, практиків туристичного бізнесу, громадських діячів, щодо специфіки використання засобів туризму для соціальної реабілітації, розвитку особистості, пошуків відповідей на екзистенційні питання сучасності.

УДК 338.48(06)

© Харківська державна академія культури, 2019 р.

ЗМІСТ

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ	5
КРУГЛИЙ СТІЛ “СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЗАСОБАМИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ”	6
КРУГЛИЙ СТІЛ “ТУРИЗМ І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ”	7
СЕКЦІЯ “ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ТУРИЗМУ”	
<i>Лиман С.И.</i> Донесение адъюнкта Срезневского г. Министру народного просвещения из Вены» (1841) как источник по истории международного туризма	8
<i>Малюга Л.М.</i> Розвиток культурного туризму	10
<i>Кобобел А. Є.</i> Дозвілєво-туристична діяльність дітей з особливими освітніми потребами в системі позашкільної освіти	12
<i>Божко Л. Д.</i> Бекпекінг як вираз ідентичності сучасної молоді	14
<i>Kozhukhivska Raisa</i> Rola agroturystyki w kontekście rozwoju osobistego i społecznego	16
<i>Гнойова Я.</i> Організація безпеки туристів в аеропорту Бен-Гуріон (Ізраїль) у порівнянні з аеропортом Харків	18
<i>Шумлянська Н. В.</i> Кращі світові проекти волонтерського екотуризму	20
<i>Мионов Ю. Б., Топорницька М. Я.</i> Проблеми розвитку інклюзивного туризму в Україні	22
<i>Мокєрова Н.В.</i> Кооперативні неприбуткові економічні організації в системі соціального туризму	25
<i>Зайцева М.М.</i> ГП-економіка в туризмі	26

СЕКЦІЯ

“ДУХОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОСТІ: ВІДРОДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ПОШУКУ”

<i>Крупа Т. М.</i> Опыт развития Рухани Жангыру (Казахстан) в контексте популяризации историко-культурного наследия Украины	29
<i>Абеуова Е. К.</i> Разработка и внедрение туристических маршрутов по сакральным объектам Павлодарского Прииртышья	32
<i>Kamiński A.</i> OP Turystyka i doświadczenie sacrum	34
<i>Логвин М.М.</i> Духовно-релігійні аспекти розвитку туризму у секуляризованому суспільстві	35
<i>Глущенко Є.А.</i> Туризм як інструмент протидії розвитку екстремізму	38

<i>Дробиш Л.В., Звягольська І.М., Карпенко Н.М.</i> Людина в умовах сталого розвитку туризму	39
<i>Wozniak M. OP</i> Spoglądać na świat w postawie uważnego, leniwego zółwia.	40
<i>Аксьонова Н. В.</i> Катарсис в екскурсії	42
<i>Коваленко В. В.</i> Туризм як економічний інструмент запобігання розвитку девіантних форм соціальної поведінки	44
<i>Скляр Г. П.</i> Особистості – пасіонарії – бренди у хронотопі дестинації в умовах економіки культурного досвіду в туризмі	46
<i>Мороз К. В.</i> Духовний розвиток особистості в інокультурному середовищі	48
<i>Rostovtsev S.S.</i> Journeys as a Step to the Uncertainty	50
<i>Бараненко М.Ю.</i> Особливості розробки туристичного продукту, орієнтованого на духовний пошук молоді	51
<i>Карпенко Ю. В.</i> Туризм як форма самореалізації осіб третього віку	53
<i>Аніщенко А. П.</i> Віртуальна екскурсія як засіб соціальної реабілітації осіб третього віку	55
<i>Яріко М. О.</i> Сутність екзистенційного туризму на п. ХХІ ст.	57

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ

3 квітня

- 11.30-12.00** реєстрація учасників конференції
(м. Харків, Бурсацький узвіз, 4, 2 поверх)
- 12.00-12.20** відкриття конференції (ауд. 47)
- 12.20-14.00** круглий стіл “Соціальна реабілітація засобами туристичного бізнесу”
(ауд. 47)
- 15.00-17.00** секція “Історичні форми та економічні аспекти реалізації
екзистенційного туризму” (ауд. 47)

4 квітня

- 10.00-14.00** секція “Духовна культура сучасності: відродження туристичної
традиції екзистенційного пошуку” (ауд. 47).
- 14.00-15.30** круглий стіл “Туризм та глобальні проблеми сучасності” (ауд. 47).
- 15.30** завершення роботи конференції (ауд. 47).

КРУГЛИЙ СТИЛ “СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЗАСОБАМИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ”

Учасники круглого столу:

- **Горбунова-Рубан Світлана Олександрівна** – заступник міського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення;
- **Понікаровський Олексій Михайлович** – начальник відділу розвитку туристської інфраструктури та іміджевих проектів Харківської міської ради;
- **Мохнач Ольга Миколаївна** – заступник начальника управління праці та соціальних питань, начальник відділу розвитку соціальних послуг;
- **Желудкова Тетяна Анатоліївна** – заступник директора територіального центру соціального обслуговування Московського району м.Харкова;
- **Морозова Елізавета Юріївна** – начальник відділу Харківський міський центр соціальних служб для дітей сім'ї та молоді "Довіра" Харківської міської ради;
- **Холодок Валентина Дмитрівна** – директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний центр туризму" управління культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації;
- **Маренич Наталія Миколаївна** – представник Харківської обласної асоціації батьків дітей з інвалідністю;
- **Белехова Мирослава Іванівна** – представник Федерації організацій осіб з інвалідністю з дитинства та батьків дітей з інвалідністю України;
- **Леванда Юлія Анатоліївна** – керівник проектів Харківського обласного благодійного фонду "Соціальна служба допомоги»;
- **Путілін Мурад** – керівник Управління військового капеланства мусульман України;
- **о. Ігор Табака** – військовий капелан УГКЦ;
- **Скляр Георгій Павлович** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
- **Парфіненко Анатолій Юрійович** – канд. іст. наук, доцент, завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
- **Смарков Маріо** — директор туристичного підприємства Ortanna EU (Болгарія);
- **Волошинський Олександр** – голова товариства «Зелений хрест» (м. Львів).

КРУГЛИЙ СТІЛ “ТУРИЗМ І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ”

- **Адамовська Маріанна Станіславівна**, голова ПЦК "Туристичне обслуговування" Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради "Академія мистецтв", експерт дорадник з питань культури, туризму і зв'язків з громадськістю

Сутність туризму як глобального комунікативного феномену

- **Парфіненко Анатолій Юрійович**, канд. іст. наук, доцент, завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Туризм як чинник миру та міжнародної взаємодії

- **Боднарюк Богдан Михайлович**, доктор іст. наук, професор кафедри етнології, античної і середньовічної історії Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича.

Ранньосередньовічне ірландське місіонерство як сакралізована форма туристичної практики

- **Посохов Іван Сергійович**, канд. іст. наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Історичні реконструкції у туристичному просторі України: досягнення, проблеми, перспективи

СЕКЦІЯ «ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ТУРИЗМУ» «ДОНЕСЕНИЕ АДЪЮНКТА СРЕЗНЕВСКОГО Г. МИНИСТРУ НАРОДНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ ИЗ ВЕНЫ» (1841) КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА

Лиман С. И. доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой туристического бизнеса Харьковской государственной академии культуры

1841 г. – особая дата в истории туризма. В этом году британский баптистский пастор Томас Кук организовал первую коммерческую туристическую поездку, в которой приняли участие 570 членов «общества трезвости», а уже в 1847 г. он создал туристическое общество, которое отправляло английских туристов за границу [1, с. 181]. Именно с 1841 г. организованный туризм получает распространение в Европе и за её пределами.

Этим же годом датируется документ, позволяющий составить определённое представление об особенностях отечественного научного туризма того времени - «Донесение» адъюнкта императорского Харьковского университета И. И. Срезневского Министру народного просвещения из Вены от 8 (20) февраля 1841 г. Документ опубликован в издаваемом в Санкт-Петербурге ежемесячном «Журнале Министерства народного просвещения» за 1841 г. [2].

Измаил Иванович Срезневский (1812-1880) был известным учёным, выпускником, адъюнктом, затем профессором Харьковского университета (до 1847 г.) первым доктором славяноведения в Российской империи. На основании университетского Устава 1835 г. учреждались кафедры истории и литературы славянских наречий. Совет Харьковского университета предложил занять эту кафедру И. И. Срезневскому после его заграничной командировки 1839-1842 гг.

Эта заграничная научная командировка сыграла огромную роль в формировании его научного мировоззрения и практических навыков языкознания. Подобные командировки занимали существенное место в подготовке и совершенствовании отечественных научных кадров уже с 1820-х гг. Финансируемые министерством, они обычно продолжались два года. Однако, согласно императорскому указу от 8 июля 1841 г. путешествие И. И. Срезневского было продлено ещё на один год.

Путешествие лежало через Германию, Чехию, Польшу, Австрию, Хорватию, Словению, Черногорию, Сербию, Словакию, Галицию, т.е. через

земли, входившие в то время в состав Прусского королевства, Австрийской и Османской империй. «Донесение» из Вены, опубликованное в 1841 г., отражало реалии первой половины этой поездки.

И. И. Срезневский во время путешествия видел свою задачу в изучении зарубежной славянской истории, литературы, особенно языков в «многообразных изменениях в разных странах и в разные веки», намеревался «идти в народ, вслушиваясь в его речь», «в его пословицы, песни, предания» [2, с. 10]. При этом его информация об этапах командировки подчинена определённой структуре: а) название местности или города, иногда – указание на продолжительность пребывания в них; б) достопримечательности и места, которые харьковский вояжёр почтил вниманием; в) установленные контакты с учёными, писателями, поэтами, живущими в этих местностях; г) особенности языков, нравов и обычаев местного населения.

Уже в начале путешествия в прусском Кёнигсберге с помощью профессора местного университета Ф. В. Шуберта И. И. Срезневский начал «составление этнографической карты славянской части Европы» [2, с. 12], за несколько недель пребывания в Берлине изучал древние славянские артефакты Кабинета Древностей во дворце Монбизу, в Галле со славянскими студентами и профессором языкознания А. Ф. Поттом обошёл «славянские окрестности» города, где «язык исчез, нравы изменились, всё онемечилось» [2, с. 14], а в Лейпциге осмотрел средневековые рукописи и сблизился с членами Лужицко-Сербского общества.

Главной целью путешествия И. И. Срезневского стала Прага – научный и культурный центр всех славян Австрийской империи. Он установил здесь контакты с крупными учёными-славистами – П. И. Шафариком, Ф. Палацким, В. Ганкой и др. Однако высокий авторитет этих учёных не позволял И.И. Срезневскому тогда и позднее поставить под сомнение научные фальсификации В. Ганки – Краледворскую и Зеленогорскую рукописи, ставшие символом чешского национального возрождения.

За 4 месяца пребывания в Праге И.И. Срезневский выучил чешский язык, носителей народных диалектов которого отправился искать в чешскую провинцию. Он отмечал особенности одежды, обрядов, песен, суеверий, и, несмотря на своё славянофильство – отсутствие острой национальной розни между чехами и австрийскими немцами: «там, где немцы и чехи соседственны, чех заставляет сына учиться по-немецки, а немец – по чешски» [2, с. 23].

Через Моравию, которая «сохранила в большей степени свою народность» [2, с. 24] и Вроцлав И. И. Срезневский достиг Лужиц. Эти поездки сопровождались изучением средневековых славянских рукописей, в том числе рукописи сочинений Яна Гуса в Баутцене (Будишине) [2, с. 34]. Через Дрезден и Прагу И. И. Срезневский прибыл в Вену, где и было написано его первое «Донесение» министру народного просвещения.

Хотя в этом «Донесении» нет данных о местах размещения, питания, транспорте, ценах, в целом, отчёт И. И. Срезневского представляет несомненный интерес для изучения истории международного туризма середины XIX в. Собранный им во время путешествия материал и установленные контакты с передовыми деятелями зарубежного славяноведения имели огромное значение для развития отечественной науки. В 1846 г. И. И. Срезневский защитил диссертацию «Святынища и обряды языческого богослужения древних славян по свидетельствам современников и преданиям» и стал первым по времени доктором славяноведения в Российской империи.

Список литературы:

1. С.І. Лиман, А.Ю. Парфіненко, І.С. Посохов. Історія туризму. Суми: ПФ «Видавництво Університетська книга», 2018. 372 [16] с.

2. Донесение адъюнкта Срезневского Г. Министру Народного народного просвещения, из Вены, от 8 (20) февраля 1841 г. // Журнал Министерства народного просвещения. 1841. №7-9, с. 9-36.

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

Малюга Л.М.

к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманського національного університету садівництва

Культурний туризм є одним із пріоритетних напрямків міжнародного, транскордонного співробітництва. Він покликаний служити ідеям інтелектуальної і моральної солідарності людства, утвердженню ідеалів толерантності в суспільстві, тобто повазі, прийняттю і правильному розумінню різноманіття культур нашого світу. У сучасних умовах культурному туризму відводиться роль ефективного фактору і інструменту зближення народів, запобігання конфліктності і нетерпимості, виховання поваги та толерантності.

Входження світової цивілізації в епоху глобалізації несе з собою серйозну загрозу посилення нерівності, знеособлення культури і способу життя, втрати самобутності, зміни або зникнення національних культур, зростання нетерпимості, конфліктності. У той же час з'являються нові можливості для розвитку транскордонного співробітництва. Ці тенденції актуалізують привернення уваги громадськості, вчених до питань збереження культурної спадщини, національних етнокультур, культурної самобутності, а також до проблем взаємодії туризму і культури, туризму і охорони культурного різноманіття, туризму та міжкультурного діалогу.

Розвиток культурного туризму базується на використанні потенціалу етнокультур і культурної спадщини країн і регіонів. Всесвітня туристична організація вважає, що однією з фундаментальних основ індустрії туризму є властиве всьому людству бажання побачити і пізнати культурну самобутність різних частин світу. У внутрішньому туризмі культурна спадщина стимулює національну гордість за свою історію. У міжнародному туризмі культурна спадщина спонукає до поваги і прагненню дізнатися про інші культури і, як наслідок, сприяє миру і взаєморозумінню [1].

Культурний туризм розвивається в трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих напрямках: пізнання культури і культурної спадщини; охорона і відродження культури; діалог культур.

Культурному туризму притаманні основні гуманітарні функції: культурно-пізнавальна та освітня; культуuroохоронна і консерваційна; комунікаційна і миротворча. Говорячи про пізнання, збереження і взаємодію культур, слід мати на увазі, перш за все, етнічні культури. Саме специфічність етнокультури визначає її привабливість для іноземних туристів, які є представниками інших культур.

Унікальне поєднання культурно-історичних, природних ресурсів українських регіонів роблять нашу країну привабливою як для внутрішніх, так і для іноземних туристів.

Головним змістовним компонентом культурного турпродукту є культурна спадщина. Під «культурною спадщиною» розуміється сукупність всіх об'єктів і явищ матеріальної і нематеріальної (духовної) культури народу, народності, етнічної групи, створених попередніми поколіннями і передаються наступним поколінням. Вони є основою для збереження культурної самобутності, фактором згуртування нації і представляють універсальну цінність з точки зору історії, естетики, етнології, антропології, мистецтва, науки. Культурна спадщина, таким чином, є надбанням усього людства.

До об'єктів культурної спадщини відносяться: пам'ятники архітектури, монументальної скульптури, живопису, археології, історії; твори художньої літератури, усної народної творчості, класичної та народної музики; предмети народного побуту і костюма; споконвічні народні промисли; фольклор, звичаї, традиції, свята, релігійні обряди і ритуали; національні мови; досягнення науки.

Цінність культурної спадщини зростає з плином часу. В першу чергу це пов'язано з його фізичним старінням, зміною, руйнуванням і втратою. Масовий туризм також сприяє руйнуванню і видозміни культурної спадщини народів в силу його комерційного використання.

Таким чином, зростаючий інтерес до культурної складової туризму актуалізує проблеми міжкультурної комунікації, міжнародного, транскордонного співробітництва, які пронизують усі сфери життя українського соціуму. Виникає необхідність ведення просвітницької діяльності суспільства (через ЗМІ, освіту, науку, засоби культури),

спрямованої на формування поваги, терпимості, привітності по відношенню до туристів та гостей, що відвідують Україну. В кінцевому підсумку все це принесе задоволення очікувань і потреб споживачів культурного турпродукту під час подорожей. Сприятиме розумінню культурних звичаїв і традицій різних країн і народів, розвитку транскордонного співробітництва в умовах глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Cultural Heritage and Tourism Development. Madrid: WTO, 2001, P.3.

2. І. Давиденко *Культурний туризм як сучасний напрямок використання та збереження історико-культурної спадщини Одеського регіону* "Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії" 2017, по 2 (08), pp. 49 – 53.

3. А. Коржанова *Перспективные направления развития культурно-познавательного туризма в России* "Фундаментальные исследования" 2015, по 2 (часть 18), pp. 4044-4047

ДОЗВІЛЛЕВО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кобобел А. Є.

Полтавський національний
педагогічний університет імені
В. Г. Короленка, аспірантка

Однією з актуальних проблем педагогічної науки і практики України є модернізація сфери освіти у всіх ланках її освітнього простору. Впровадження інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами є найбільш ефективним засобом для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку та сприяє поліпшенню соціального та емоційного стану, гарантує солідарність, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами і однолітками. Вирішення вище зазначених завдань покладається на позашкільні навчальні заклади (центри, комплекси, палаци, будинки, станції, студії, школи мистецтв, фізкультурно-оздоровчі клуби інвалідів, дитячо-юнацькі клуби за місцем проживання та інші). Швидке реагування на запити часу вимагає від інституцій позашкільної освіти втілення інклюзивних підходів щодо організації дозвілевої діяльності дітей з особливими потребами. Протягом останнього десятиліття в соціальній сфері України об'єкти відвідування (школи, лікарні, міський транспорт та ін.) вже адаптовані для дітей з особливими потребами, однак питання організації дозвілевої діяльності та відпочинку поки ще на стадії обговорення. Дозвілля та відпочинок є надзвичайно важливою ланкою в житті всіх дітей без виключення, тому дослідження вище зазначених проблем є актуальним. Англійське слово дозвілля (LEISURE) бере свій початок з латинської мови

(LIGERE), що означає «бути вільним». У стародавній Греції слово дозвілля (SCHOLE) означало «серйозна діяльність без тиску необхідності». Англійське слово (SCOOL) походить від грецького слова SCHOLE, (дозвілля), що передбачає остаточне з'єднання між дозвіллям і освітою. Поняття «дозвілля» має багато визначень. Так, у Великому тлумачному словнику української мови поняття дозвілля характеризується як, вільний від праці (занять) час; час відпочинку [1, с. 312]. На думку В.Й. Бочелюка і В. В. Бочелюка дозвілля являє собою сукупність різних видів діяльності, якими індивід займається за власною волею: відпочинок, розваги, підвищення майстерності, освіта, участь у житті суспільства [2, с. 11]. І. В. Петрова стверджує, що дозвіллева діяльність відрізняється від інших видів життєдіяльності тим, що здійснюється відповідно до потреб індивіда, з метою отримання задоволення. З точки зору прибічників діяльнісної концепції, роль дозвілля полягає у відновленні психічних та фізичних сил людини, підвищенні її освітнього та духовного рівня, здійсненні лише тих занять у вільний час, що відповідають потребам та бажанням людини і приносять їй задоволення у процесі самої діяльності [3, с. 1]. Заняття у вільний час може бути використаний для поглиблення знань, розвитку інтересів, запитів та нахилів, духовного зростання, вдосконалення фізичних якостей та відпочинку.

В сучасних умовах позашкільні навчальні заклади в своїй роботі реалізують інноваційні технології в організації дозвілля та відпочинку дітей. Одним з таких напрямків є використання потенціалу інклюзивного туризму для дітей з особливими потребами. Завдяки залученню дітей, що мають особливі потреби, разом з батьками до активного відпочинку, а саме до туристичних подорожей, відбувається формування почуття щастя, підвищується самооцінка, самоповага, бажання бути корисними для суспільства. Дозвіллево-туристична діяльність сприяє розвитку у дитини патріотизму, загальнолюдських ідеалів та любові до історії рідного краю. Інтегративний інструментарій цілісного впливу процесів інклюзивного туризму дає розвиток образному мисленню дітей з особливими освітніми потребами, реалізації їх образотворчих здібностей, сприяє естетизації буденності життя, досягненню конкретних творчих результатів і позитивної оцінки творчою громадськістю. На нашу думку, інклюзивний туризм є важливим і ефективним засобом розвитку особистості дітей з особливими потребами. Основною проблемою сьогодення є відсутність інклюзивних програм в галузі адаптивної дозвіллево-туристичної діяльності, спеціалістів для роботи в інклюзивних групах з дітьми.

Сьогодні, в епоху трансформацій сучасного суспільства, важливо акцентувати увагу на соціальної адаптації дітей з особливими потребами в освітньому просторі позашкільних навчальних закладів. Безперечно важлива роль в цьому процесі повинна відводитись дозвіллево-туристичної діяльності, яка позитивно впливає на фізичний і психічний стан дитини з різними вадами здоров'я, дає можливість відчувати свою значимість в

суспільстві, дозволяє встановлювати нові контакти з однолітками, зменшує негативне ставлення дитини до себе і оточуючих, сприяє адаптації та інтеграції дітей в життя.

Список використаних джерел:

1. *Великий тлумачний словник української мови* / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. ВТФ «Перун», Ірпінь 2001, 1440 с.
2. В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк *Дозвілєзнавство*: навч. посіб. Центр навчальної літератури, Київ 2006, 208 с.
3. Петрова І. В. *Дозвілля в зарубіжних країнах*: підручник. Кондор, Київ 2008, 408с.

БЕКПЕКІНГ ЯК ВИРАЗ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Божко Л. Д.

к.і.н., доцент кафедри менеджменту культури та соціальних технологій Харківської державної академії культури

Туризм є одним з культурних символів сьогоденного світу. Майже у всіх куточках земної кулі Ви можете знайти туристів. На думку деяких авторів, все більша кількість людей реагує на відчуження сучасного суспільства, приймаючи образ життя туриста. Їх кочове існування базується на зростаючій доступності міжнародних подорожей, мережі бюджетних хостелів і туристичних компаній, а також гнучкості життєвого шляху і роботи [1].

Глобальний туризм характеризується постійними змінами. З'являються нові форми туризму і різні типи туристських рухів. Серед них можна виділити бекпекінг, як малобюджетну туристичну поїздку. Ця форма туризму, в основному, популярна серед молоді, що хоче подорожувати далеко від типових туристичних маршрутів, відчуті справжні пригоди і дізнатися про місцеву культуру. Бекпекери прагнуть побачити якомога більше за невеликі суми грошей. Процес глобалізації сприяв тому, що феномен бекпекінгу поширився на усі материки і його можна вважати повною протилежністю масового туризму.

В останні роки серед дослідників зріс інтерес до мотивів і досвіду туристів, особливо в зв'язку з тим, що їх економічне, соціальне і культурне значення для цілого ряду напрямків стало загальноновизнаним. Феномен бекпекінгу нещодавно став темою академічних досліджень. У 1990 р. термін «бекпекер» вперше був відзначений у науковій літературі [2]. Велика частина досліджень бекпекінгу була зроблена в країнах, де його вплив був особливо помітним (Південно-Східна Азія, Австралія, Нова Зеландія). Австралійський дослідник Філіп Пірс вважає бекпекінг станом душі. У своїй роботі «The

Backpacker Phenomenon: Pre-liminary Answers to Basic Questions» (Феномен бекпекера: попередні відповіді на основні питання) Пірс зазначає, що бекпекінг, на його думку, є особливим підходом до подорожі та відпочинку, а не категоризацією, заснованою на віці або витрачених доларах [2]. Перше визначення феномена бекпекінгу вперше було сформульовано соціологом і антропологом Еріком Коеном. Нині найбільш уживаними визначеннями бекпекінгу є визначення, засновані на кількісному маркетинговому дослідженні: бекпекери вважають за краще залишатися в бюджетних готелях; проводять більше часу в поїздках, ніж звичайні відвідувачі; активно спілкуються з людьми, як місцевими, так і іншими мандрівниками; самостійно організовують свої подорожі [3]. Недостатньо висвітленими залишаються питання культури бекпекерів. В даний час домінуючими є дослідження мандрівників з Великобританії, Європи, Ізраїлю, Австралії та Нової Зеландії, які подорожують в Південну Азію, Південно-Східну Азію і Австралію. В Сполучених Штатах Америки бекпекінг розуміють як піші прогулянки і відпочинок в дикій природі [4].

Отже, феномен бекпекінгу як метафора мобільності в сучасному контекст – це спосіб життя і подорожей, а також вираз ідентичності. Це метафора сучасного туризму і навіть метафора сучасної молоді. Однією з головних цілей бекпекірського походу є дослідження себе і нових місць.

Список використаних джерел

1. G.Richards, J. Wilson, *The Global Nomad: Backpacker Travel in Theory and Practice, Tourism and Cultural Change*, Channel View Publications, Bristol, Buffalo, Toronto 2004, 312 p.
2. P. Pearce, *The Backpacker Phenomenon: Preliminary Answers to Basic Questions*. Townsville: Department of Tourism, James Cook University. 1990.
3. L. Loker-Murphy, P. Pearce, *Young budget travellers: Backpackers in Australia*. Annals of Tourism Research, 1995, no 22, pp. 819–843.
4. K. Hannam, I. Ateljevic, *Backpacker Tourism: Concepts and Profiles, Tourism u Cu-tural Change*, Channel View Publications, Bristol, Buffalo, Toronto, 2008.

ROLA AGROTURYSTYKI W KONTEKŚCIE ROZWOJU OSOBISTEGO I SPOŁECZNEGO

Raisa Kozhukhivska,

Ph.D, Profesor nadzwyczajny

Profesor nadzwyczajny Wydziału

Turystyki, Hotelarstwa i Restauracji

Narodowy Uniwersytet Ogrodniczy w

Umani

Zmiany na rynku turystycznym, jakie następują od lat osiemdziesiątych XX w. spowodowało się pojawi się wtedy nurt, nazwany później agroturystyką. W praktyce oznacza to, że dla wszystkich korzystających z turystyki nadrzędnym celem są takie zachowania i działania, które będą zgodne z wymogami ochrony środowiska. Dotyczy to więc społeczności przyjmującej gości, organizatorów turystyki, biur podróży, władz lokalnych i samych turystów. Warto zwrócić uwagę, że środowisko to nie tylko przyroda, ale także zabudowa, zwyczaje, ludzie i ich sposoby życia. Mówiąc bardziej konkretnie, chodzi o taki rodzaj turystyki, który przynosi miejscowej ludności dochody nie tylko z racji zatrudnienia na przykład w jakimś ośrodku wczasowym, lecz powoduje, że większa część zysku, zamiast wypływać na zewnątrz, zostaje w danej wsi. Budując nowe obiekty, nie wybieramy najatrakcyjniejszych krajobrazowo miejsc, ale – żeby ich nie niszczyć – budujemy w pewnym oddaleniu. Hotele, restauracje i inne obiekty nie są lokalizowane poza istniejącymi układami osiedleńczymi, co sprawia, że nie tworzą się osobne dzielnice dla turystów i odrębne dla stałych mieszkańców. Wszyscy przebywają razem, kontaktują się ze sobą, rozmawiają i poznają się. Turyści nie narzucają swojego stylu życia i starają się, by ich obecność nie powodowała negatywnych następstw dla środowiska. Zachowują się tak, jakby to było ich własne, stałe miejsce zamieszkania. To tylko kilka cech przybliżających obraz turystyki przyjaznej środowisku [1].

Agroturystyka – forma wypoczynku w warunkach zbliżonych do wiejskich. Może być połączona z pracą u osoby zapewniającej nocleg. Traktowana jako alternatywna do rolnictwa źródło dochodu mieszkańców wsi [2, p.60].

Ta forma masowej turystyki obejmuje różnego rodzaju usługi, począwszy od zakwaterowania, poprzez częściowe lub całonocne posiłki, wędkarstwo i jazdę konną, po uczestnictwo w pracach gospodarskich. Polega na wykorzystaniu piękna krajobrazu wiejskiego i uatrakcyjnianiu gościom pobytu udziałem w codziennych zajęciach w gospodarstwie, w tradycyjnym rzemiośle artystycznym (np. haftowanie, szydełkowanie), w obrzędach ludowych oraz w przygotowywaniu potraw regionalnych, połączonym z wypiekiem chleba, wyrobem serów lub wędlin.

Agroturystyka to rodzaj turystyki wiejskiej, znanej w Polsce od dawna jako wczasy pod gruszą. Jest to forma wypoczynku u rolnika, w funkcjonującym

gospodarstwie rolnym, gdzie można mieszkać, jadać wspólne posiłki z gospodarzami, uczestniczyć w wielu pracach polowych, obserwować jak na co dzień wygląda hodowla zwierząt i produkcja roślinna.

Celem Agroturystyki jest przeciwdziałanie wyludnieniu wsi i miejscowości górskich, wzrost dochodów ludności miejscowej, wytwarzanie wyrobów pamiątkarskich, wzrost atrakcyjności obszarów wiejskich, wyrażający się we wzroście cen gruntów, a przez to wartości terenów rolnych i wiejskich oraz rozwój infrastruktury wspierającej ekologiczne wzory turystyki [3, p.370].

Najwartościowsze cechy turystyki wiejskiej poszukiwane przez turystów to: możliwość wypoczynku w środowisku odmiennym od warunków życia i pracy w mieście; kontaktu bezpośredniego z nie zanieczyszczonym środowiskiem przyrodniczym; cisza, spokój, mały ruch; możliwość kontaktu z życiem wiejskim, zwierzętami domowymi, pracami rolnymi, folklorem wsi i możliwość ich poznania; możliwość korzystania ze zdrowej żywności. Specjalnie dla miłośników jazdy konnej na południu województwa został utworzony szlak konny. Patronat nad szlakiem objął Międzygminny Związek Turystyczny «Wielkopolska Gościnna», w skład którego wchodzi dziewięć wielkopolskich gmin. Szlak Rajdu Konnego przebiega przez pięć gmin, a sam jego teren to tzw. «kraj koni», czyli tereny dobrane specjalnie pod ten rodzaj rekreacji. Władze województwa zauważyły także, że coraz bardziej popularne staje się turystyczne pływanie po rzekach. Z tego względu powstał szlak wodny o nazwie «Wielka Pętla Wielkopolski», liczący 690 km. Dwie trzecie tego szlaku znajduje się w Wielkopolsce. Początek szlaku zaczyna się w Koninie, a dalsza jego droga biegnie przez Poznań i Międzychód do Santoka pod Gorzowem Wielkopolskim, w którym Warta łączy się z Notecią. Następnie Notecią przez Czarnków i Nakło na przedmieścia Bydgoszczy, skąd Kanałem Górnoteckim przez Jezioro Gopło i Kanał Ślesiński można dotrzeć z powrotem do Konina. Ostatnia część Wielkiej Pętli (z Kruszwicy do portu w Koninie – Morzysławiu) jest najbardziej atrakcyjna i dlatego została nazwana Wodnymi Wrotami Wielkopolski.

Pod względem ekonomicznym turystyka wiejska zwiększa popyt na usługi publiczne, tj. wywóz odpadów, usługi medyczne, oraz ich koszt. Może to doprowadzić do wzrostu cen ziemi, nieruchomości, towarów i usług i przyczynić się do nadmiernego uzależnienia lokalnych społeczności od jednego sektora gospodarki.

Wśród kosztów społecznych, które mogą wiązać się z turystyką wiejską wymienić należy zatłoczenie i przeludnienie, mogące kolidować z codziennym życiem stałych mieszkańców (jest to nadal głównym problemem wiejskiej społeczności Wysp rann u atlantyckich wybrzeży Irlandii). Wśród innych potencjalnych kosztów społecznych być może największe znaczenie ma niszczący wpływ na lokalne wiejskie społeczności związany z wprowadzaniem nowych pomysłów, stylów i zachowania stanowiącego wyzwanie dla tradycyjnej kultury i wartości.

Pod względem kosztów środowiska naturalnego turystyka może spowodować zniszczenie zarówno otoczenia naturalnego i tworzonych ręką

człowieka poprzez zwiększone wykorzystanie kruchych zasobów. Niewłaściwa działalność turystyczna może prowadzić do zwiększenia poziomu zanieczyszczeń krajobrazu wiejskiego przez śmieci i odpady oraz zagęszczenie ruchu.

Używane źródła:

1. *Co to jest agroturystyka?* URL : https://sciaga.pl/tekst/49192-50-agroturystyka_turystyka_wiejska [13.03.2019].
2. Jerzy Altkorn. *Marketing w turystyce*. Szczecin: Fundacja Uniwersytetu Szczecińskiego, 2011, p. 59-63.
3. Sznajder M., Przezbórska L. *Agroturystyka*. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2008, p. 369-404.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ТУРИСТІВ В АЕРОПОРТУ БЕН-ГУРІОН (ІЗРАЇЛЬ) У ПОРІВНЯННІ З АЕРОПОРТОМ ХАРКІВ

Гнойова Я., студентка магістратури
ОПП Туризмознавство, ХДАК,
Науковий керівник: Лиман С. І.
д.і.н., проф., завідувач кафедри
туристичного бізнесу ХДАК

Ізраїль - країна, яка з самого свого заснування піддається військовим нападам, як від армій своїх сусідів, так і з боку терористів різних організацій . Тому не дивно, що рівень організації та підтримки безпеки тут найдосконаліший у світі.

Головними повітряними воротами держави є аеропорт імені Давида Бен-Гуріона. Це найкрасивіша споруда, що знаходиться в безпосередній близькості від Тель-Авіва (20 км) і Єрусалиму (50 км). Ще в повітрі при підльоті до аеродрому пасажери літака починають заповнювати необхідні декларації, які потрібні для проходження митного контролю. По прильоту їм потрібно зайняти місце в черзі для іноземних туристів, після чого очікувати оформлення документів. У країні, яка з моменту своєї появи на світовій мапі знаходиться в стані війни, ваші доводи можуть бути сприйняті вкрай негативно і вас можуть не пустити в країну навіть без пояснення причини. Безпека на всіх ізраїльських авіалініях і у всіх ізраїльських аеропортах - механізм багаторівневий і надзвичайно складний. Перевірка пасажера починається задовго до того, як він прибуває в аеропорт. Навіть якщо зловмисник зумів подолати передпольотне опитування і особистий огляд, на борту літака його зустрінуть і знешкодять збройні агенти. Основна - і ключова різниця між ізраїльською системою безпеки і заходами, прийнятими в інших країнах, полягає в тому, що поки американці і європейці шукають зброю, в Ізраїлі увага спецслужб фокусується на людину. Тому в

США пасажирів змушують знімати взуття, обмежують обсяг рідини в ручній поклажі, просвічують їх до скандальної наготи, а в Ізраїлі пасажиром ставлять питання. Для ізраїльських митників нема різниці між пасажиром за національною або релігійною ознакою або яким літаком якої авіакомпанії прилетів турист.

Міжнародний аеропорт «Харків» розташований в межах міста в 12 км на південь від центру Харкова. Він є найбільшим аеропортом східної України. Кожна людина, яка прибула в країну, повинна пройти прописані процедури. Як в аеропорті Бен-Гуріон так й в Харківському, у процесі перевірки митники виявляють причини, що спонукали людину приїхати в країну, і чи відповідає заявлена мета приїзду дійсності. Зазвичай питань досить багато, деякі з яких можуть здатися, навіть дивними. Зокрема, митники можуть поцікавитися місцем роботи і розміром заробітку, наявністю друзів, родичів і житла на батьківщині. Багаж також піддається ретельному огляду, особливо якщо турист здався службовцям аеропорту підозрілим. Паралельно з оглядом можуть ставитися питання: чи сама людина збирала валізу, чи є серед речей посилки, передані знайомими, чи постійно знаходився багаж під наглядом. Відповіді на запитання повинні звучати спокійно, впевнено і конкретно. Це дасть можливість швидше пройти процес оформлення документів і перевірки багажу.

Іноді до людини, що стоїть в черзі, підходить співробітник аеропорту, і починає ставити питання про цілі приїзду і укладанні речей. У першому випадку питання будуть задані усно, в другому він просто дістане бланк із записаними на ньому питаннями і потребують від туриста вказати на правильну відповідь. Така процедура існує лише в Бен-Гуріоні. Ніякі жарти з цього приводу не приймаються. В іншому випадку людину просто виведуть в сусідню кімнату і він буде підданий більш ретельній перевірці. У Бен-Гуріоні реєстрація починається за 3 години до вильоту. Такі самі міри застосовуються Харківським аеропортом. Це пов'язано з проведенням додаткових заходів з перевірки багажу і особистості пасажирів. Під час перевірки вас можуть змусити зняти верхній одяг, взуття і навіть ремінь. В разі відмови туриста, йому заборонений доступ до літака. Стосовно Харківського аеропорту, ця процедура є обов'язковою. До них слід ставитися адекватно. Залишати багаж без нагляду не можна. Він негайно приверне увагу охорони, що не тільки викличе появу додаткових проблем для його власника, а й може паралізувати роботу всього аеропорту. Відповідати за понесені витрати доведеться пасажиру. Важливим є й те, що кожна річ, набута в Ізраїлі, повинна мати чек. Знаючи це, ізраїльські родичі, купуючи подарунок, обов'язково зберігають і чек на нього, що в подальшому полегшує проходження огляду в аеропорту. Перед вильотом потрібно уважно ознайомитися з переліком речей і предметів, ввезення яких на територію країни заборонено, обмежений або підлягає обов'язковому декларуванню. Якщо випустити це з уваги, то по прильоту до можуть виникнути небезпека, аж до депортації.

В харківському аеропорті на жаль, відсутнє обладнання, яке може сканувати людину в одязі та взутті, що вже давно існує в Бен-Гуріоні і полегшує процедуру проходження авіабезпеки.

Таким чином розуміємо, що сучасний стан роботи щодо безпеки туристів в Ізраїлі можна вважати найдосконалішою у світі, але стосовно роботи Харківського аеропорту, можна говорити що обладнання якого дійсно не вистачає під час перевірки. Саме обладнання може істотно полегшити процедуру проходження та зменшити витрачений час пасажирів, що є важливим компонентом роботи працівників служби.

КРАЩІ СВІТОВІ ПРОЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ЕКОТУРИЗМУ

Шумлянська Н. В.

ст. викладач кафедри туристичного
бізнесу ХДАК

Волонтерський екотуризм — всесвітня практика екологічного туризму, в рамках проектів якого країни приймають добровольців для робіт в національних парках і резерватах, в унікальних природних куточках країни.[1, С. 6]

Його часто плутають з волонтерським агротуризмом, коли туристи відправляються працювати в фермерських господарствах країни.

Найбільш цікавими і популярними волонтерськими екотуристичними програмами, представленими некомерційними організаціями в різних країнах світу є:

1. «Turtle Teams» — діє по всьому світу

Під загальною назвою об'єднані дрібні волонтерські групи, які допомагають зникаючим морським черепахам. Більшість груп розташовується на одному-двох пляжах, де знаходження черепах особливо ризиковане. Групи вдячні будь-якій допомозі — навіть якщо ви приїдете усього на одну ніч.

2. «Conservation Volunteers» діє в Австралії і Новій Зеландії

Це короткостроковий проект існує і передбачає роботу в групах по захисту природи і сприяння екотуризму.

3. «Appalachian Trail Conference» в США

Волонтери допомагають у будівництві стежки в Аппалачах і збереженні 2000 видів тварин в обмін на житло та їжу. Стежка серед гір на сході США має протяжність 3 218 кілометрів.

4. Великі кішки і мавпи, Болівія

«Inti Wara Yassi» - це проект із захисту дикої природи на громадських засадах. Його метою є реабілітація диких тварин, які стали жертвами торгівлі

на чорному ринку. Штаб-квартира проекту, вона ж притулок для тварин, знаходиться в серці тропічних лісів Болівії.[3]

5. Дикі коні, США

«Return to Freedom» пропонує безкоштовне проживання для волонтерів терміном від 2-х тижнів і довше. Допомога диким коням.

6. Гігантські панди, Китай

Центр розташований біля підніжжя гір Qingling і надає волонтерам шанс побавити ведмежат в спеціальних дитячо-ведмежих садах, а також допомогти врятованим і народженим в неволі пандам, і іншим представникам місцевої фауни — червоним пандам, чорним оленям, золотим мавпам і вівцебикам.

7. Морські птахи, Греція

Однією з маловідомих пам'яток острова Парос, який іноді називають перлиною грецьких островів, є лікарня для диких тварин Alkyonis Wildlife Hospital. Волонтери можуть залишатися тут стільки, скільки захочеться, піклуючись про хворих і поранених птахів та інших диких тварин — черепах, їжаків, зайців.

8. Слони, Таїланд

В тропічному лісі знаходиться парк Elephant Nature Park. Це притулок для поранених або занедбаних домашніх слонів, а також слоненят, які залишилися сиротами. Волонтери їх годують, купують, доглядають за пораненими слонами, а також працюють у невеликому звіринцю.

9. Морські черепахи, Коста-Ріка

Проект по захисту морських черепах Gandoca Manzanillo National Wildlife Refuge в Коста-Ріці — всеціло для волонтерів. Дії проекту спрямовані на допомогу в охороні черепашачих гнізд, нічне патрулювання пляжу на запобігання браконьєрства і забезпечення благополучного попадання дитинчат черепах в океан.

10. The Environment Agency of Iceland (Umhverfisstofnun) в Ісландії

Це некомерційна організація, яка щорічно приймає більше 500 волонтерів з усього світу для допомоги в збереженні національних парків і лісових територій. Добровольці будують стежки і дороги, доглядають за деревами і рослинами, прибирають сміття і виконують інші роботи, які не потребують спеціальних навичок.

11. «Sunseed Desert Technology»

Іспанський проект екосела. Його місія - довести, що людина може жити і працювати в повній гармонії з природою, з мінімумом або повною відсутністю сучасних технологій (електрики, інтернету, мобільних телефонів і т.ін.).

12. «The Bergwaldproject» Швейцарія

Це проект, спрямований на збереження гірських лісів в передмістях Альп. Робота йде круглий рік: навіть взимку добровольці приїжджають до Швейцарії і беруть участь у проекті. Робота найрізноманітніша: очищення

від сміття, прокладка пішохідних стежок, догляд за деревами і так далі [1, с. 9-10].

Волонтерський екотуризм — це потужний інструмент духовного зростання суспільства. З огляду на той факт, що в XXI столітті потреба в волонтерській допомозі буде рости, питання підтримки та збереження унікальних природних територій буде ще довгий час залишатися актуальним, що послужить основою для розвитку даного виду туризму.

Список використаних джерел:

1. Кобзова С.Н. «Туристическое волонтерство» и «Волонтерский туризм»: современное состояние и перспективы развития // Сервис в России и за рубежом. №3. 2015. С. 4-21.

2. Конвисарева Л. П. Волонтерское движение как фактор развития социальной активности молодежи: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. : Костромской гос. ун-т. Кострома, 2006. 211 с.

3. Смирнова К., Фермерское и эковолонтерство, сайт. URL <https://selfmadetrip.com/fermerskoe-i-ekovolonterstvo/>. (дата звернення: 01.04.2019).

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Миронов Ю. Б.

к.ек.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,

Топорницька М. Я.

к.геогр.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,

Львівський торговельно-економічний університет

Обмеження фізичних можливостей людини є складним соціальним феноменом і фактором, впливу якого не може ігнорувати жодне цивілізоване суспільство. Актуальність проблеми визначається і тим, що туризм може стати ефективним засобом інтеграції людей з особливими потребами в сучасне суспільство.

Інклюзивність – це такий принцип організації життя в суспільстві, який дозволяє брати участь у різних його аспектах (повсякденне життя, освіта, культура, мистецтво, спорт, туризм) всім людям незалежно від віку, стану здоров'я, статі, зовнішності, походження тощо. Відповідно, інклюзивний туризм передбачає, що всі мандрівники можуть користуватися туристичними послугами без обмежень, незалежно від інших людей, на рівних умовах і з почуттям власної гідності, зокрема, особлива увага має приділятися туристам з обмеженими можливостями [1, с. 57].

У статті 30 Конвенції ООН про права інвалідів зазначено, що «Держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю брати участь нарівні з іншими в культурному житті й вживають усіх належних заходів для забезпечення того, щоб особи з інвалідністю ... мали доступ до таких місць культурних заходів чи послуг, як театри, музеї, кінотеатри, бібліотеки й туристичні послуги, а також мали найможливішою мірою доступ до пам'ятників і об'єктів, що мають національну культурну значущість; ... щоб особи з інвалідністю мали доступ до послуг тих, хто займається організацією дозвілля, туризму, відпочинку» [2].

В економічно розвинених країнах світу інклюзивний туризм займає помітну частку на ринку туристичних послуг (рис. 1.), що свідчить про поступове зникнення бар'єрів для подорожей осіб з особливими потребами.

Інклюзивний туризм у різних країнах			
США	Європейський Союз	Великобританія	Австралія
Щорічно туристи з особливими потребами здійснюють 73 млн подорожей, затрати на подорожі – 17,3 млрд дол. США, інклюзивний туризм займає 11 % туристичного ринку	138,8 млн осіб потребують доступних умов Люди з особливими потребами зробили 783 млн подорожей в межах ЄС (2012 р.), прямий економічний внесок інклюзивної туризму в ЄС – 352 млрд євро (2012 р.)	Затрати на подорожування груп, де хоча б один з членів має особливі потреби – 12 млрд фунтів стерлінгів щорічно	Близько 88% людей з інвалідністю подорожують щорічно Загальні витрати на інклюзивний туризм – 8 млрд дол. США на рік

Рис. 1. Розвиток інклюзивного туризму у світі (побудовано на основі [3, с.13])

Для забезпечення сталого розвитку туризму, доступного для всіх, необхідна ефективно функціонуюча система послуг, а саме:

1) безбар'єрне середовище та доступність засобів розміщення. Для туристів з обмеженими можливостями мають бути доступними об'єкти культури, музеї, театри, архітектурні та історичні пам'ятки, громадські установи, заклади громадського харчування, готелі, хостели тощо;

2) доступність транспорту та транспортної інфраструктури – передбачається безперешкодний доступ завдяки низькопідлоговим автобусам, трамваям, тролейбусам, поїздам, спеціальному обладнанню;

3) доступність інформації. У Барселоні, наприклад, є спеціальний сайт про інклюзивний туризм: тут можна обрати пам'ятки, доступні при різній формі обмежень у туристів, дізнатися подробиці функціонування транспорту, знайти готель з доступною інфраструктурою, замовити тур по маршруту, доступному для інвалідного візка. Ще один приклад міста з інклюзивним туризмом – Берлін. На відповідному сайті – спеціальні тури для людей з обмеженою мобільністю, слухом або зором, добірка доступних готелів,

музеїв, ресторанів, магазинів та безкоштовний додаток, який допоможе прокласти оптимальний маршрут.

Що стосується України, для громадян (туристів) з особливими потребами проводиться чимало заходів, спрямованих на полегшення їх положення: повсюдне зведення пандусів, а в окремих випадках і спеціальних підйомників; для глухих – дублювання звукових повідомлень, текстової та візуальної інформації; для сліпих – дублювання звуковою доріжкою; діє політика підтримання працевлаштування інвалідів у звичайні організації тощо.

Разом з тим, розвиток інклюзивного туризму в Україні стикається з рядом перешкод, а саме:

1) нерозвинена інфраструктура: будинки та фізичне середовище в цілому (парки, дороги, громадський транспорт) часто недоступні для всіх користувачів;

2) фінанси: нестача коштів на покращення доступності;

3) законодавство: немає достатньої кількості законодавчих механізмів, які б стимулювали розвиток інклюзивного туризму;

4) інформація: туристи з особливими потребами часто не можуть знайти відомості про те, де є доступні умови для туризму і відпочинку;

5) ставлення суспільства до людей з особливими потребами – часто персонал не готовий до обслуговування туристів з інвалідністю або іншими особливими потребами, що створює відчутний бар'єр на шляху розвитку інклюзивного туризму.

Окрім цього, розвиток інклюзивного туризму вступає у суперечність із системою захисту й збереження культурно-історичної спадщини людства. З одного боку, інклюзивність вимагає облаштувати музеї, театри, середньовічні замки тощо обладнанням для доступу та безперешкодного пересування по них туристів з обмеженими можливостями, з іншого боку – таке обладнання може порушити автентичність історичних споруд.

Список використаних джерел

1. Ю. Миронов, Ю. Михальський, *Соціальне партнерство в туризмі: детермінанти та соціально-економічні механізми розвитку за сучасних умов*, „Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки” 2018, № 56, с. 55-59.

2. *Конвенція про права осіб з інвалідністю*, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71, [16.03.2019].

3. Н. Борисенко-Клепач, *Інклюзивный туризм: что, как и зачем?*, Офис по правам людей с инвалидностью, Минск 2016, с. 13.

КООПЕРАТИВНІ НЕПРИБУТКОВІ ЕКОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Мокєрова Н.В.

здобувач, ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки
і торгівлі»

Соціальний капітал неприбуткових економічних організацій є важливою компонентою громадянського суспільства, що розвивається в Україні. Неприбуткові економічні організації відіграють важливу роль у сучасній економіці та окремих її галузях. Соціальна спрямованість кооперативних неприбуткових економічних організацій дозволяє розвивати їх діяльність у людино розмірній сфері туризму, яка є драйвером глобальної економіки і має стати аналогічним каталізатором економіки України. Це положення особливо актуальне для соціального туризму. Слід зазначити, що система суспільно важливого соціального туризму в Україні практично зруйнована і вимагає трансформації на нових засадах. Тому тема дослідження, на наш погляд, є актуальною.

В останніх наукових публікаціях розвитку соціального туризму приділена певна увага. Сучасний український дослідник В.К. Федорченко зазначає, що суб'єктами соціального туризму є уряди, роботодавці, працівники, спеціалізовані асоціації. До останніх науковець відносить спеціалізовані асоціації, які включають в себе споживчі кооперативи, що в деяких країнах мають розгалужену мережу закладів, спеціалізовану на соціальному туризмі [1, с.14]. Споживча кооперація європейських країн є важливою складовою туристичної інфраструктури. Крім класичної галузі торгівлі, споживча кооперація Фінляндії є найбільшим власником готелів; споживча кооперація Болгарії забезпечила стрімкий розвиток курортних комплексів; споживча кооперація Румунії надає більш спеціалізовані туристично-курортні послуги [2, с.777-778]. В Україні наявна розгалужена мережа соціально орієнтованих готельних підприємств. На думку Гопкало Н.М., для підвищення ефективності реалізації права людини на відпочинок та збільшення прибутковості готельних підприємств, необхідно покращити просування їх послуг, заключати договори з соціальними фондами, спілками та організаціями на предмет обслуговування соціальних туристів [3, с.312]. Споживча кооперація в Україні також розвиває підприємства з надання туристично-готельних послуг. На думку Скляра Г.П., «споживча кооперація на практиці демонструє досвід реалізації принципів соціальної економіки, наповнює сферу господарства соціальним змістом» [4, с.239].

Таким чином, кооперативні неприбуткові економічні організації, як свідчить європейський і вітчизняний досвід, є важливими інституціями, що сприяють розвитку соціального туризму.

Список використаних джерел:

1. Федорченко В.К., Соціальний туризм: реальности и перспективы, «Наукові записки КУТЕП» 2014, вип.17, с. 9-28.
2. Гринюк Н.А., Європейські тенденції розвитку споживчої кооперації, «Молодий вчений» 2018, №4 (56), с. 776-779.
3. Гопкало Л.М., Розвиток соціально орієнтованих готельних підприємств в Україні, «Глобальні та національні проблеми економіки» 2016, вип.. 10, с. 308-312.
4. Скляр Г.П., Економічні умови і протиріччя розвитку споживчої кооперації в перехідній економіці, РВВ ПУЕТ, Полтава 2008.

ГІГ-ЕКОНОМІКА В ТУРИЗМІ

Зайцева М. М.

к. е. н., доцент кафедри туристичного
бізнесу
Харківської державної академії
культури

Одним з найбільш динамічно розвинених, перспективних і пріоритетних напрямків розвитку економіки України у сфері послуг є туризм. Основним чинником успіху туристичного бізнесу є злагоджена та ефективна робота підприємств та існуючий попит на туристичні послуги. Галузь туризму впливає на розвиток інших напрямів економіки, зростанню надходжень до державного бюджету, появі нових робочих місць, попит на які дедалі стає біше і більше [1]. В туристичній галузі України в останні роки відбулися кардинальні, позитивні зміни: покращення та розширення діяльності сферою туристичного бізнесу, зростання ефективності праці туристичних об'єднань, розвиток професійного вивчення туристичної діяльності. Враховуючи гнучкий робочій графік та можливість віддалено працювати з будь-якої точки світу гіг-економіка стає дедалі популярнішою моделлю організації праці на туристичному ринку.

Гіг-економіка — поняття, що зявилося нещодавно, але вже привертає увагу роботодавців підприємств туристичної йндустрії. Це новий формат взаємодії між працівником і роботодавцем на ринку праці та його кардинальній зміні, коли робітник більше не прив'язаний до конкретного роботодавця [2]. Завдяки розвитку технологій і появи нових сфер діяльності в деяких напрямках туристичного бізнесу роботодавець втрачає свою роль володаря засобів виробництва. Працівники в таких сферах тепер не прив'язані до конкретної компанії на постійній основі і можуть собі дозволити співпрацювати з декількома компаніями одночасно, можуть самі визначати свою зайнятість і інтенсивність навантаження. Вони стають незалежними професіоналами: займаються фрилансом, тимчасово або постійно, працюють

на кілька організацій одночасно. Самостійно обирають проекти, формат зайнятості, а головне — рівень власного прибутку. Це також вигідно і багатьом роботодавцям, які тепер можуть мінімізувати витрати свого бізнесу — їм не потрібно тепер забезпечувати певну кількість робочих місць, вони можуть залучати стільки робочої сили скільки необхідно саме в цей момент, а вивільнені кошти направити на розвиток підприємства. Таким чином, «гіг-економіка» це робоча сила, що задіяна в окремому проекті (проектах) чи завданні (завданнях), для яких працівник наймається, часто через цифровий ринок, аби працювати за вимогою. Суть явища, зокрема, полягає в зміні ринку праці в туристичній сфері, перехід від наявності робочих місць з постійною зайнятістю в одного роботодавця до тимчасових проектів від різних компаній у одного незалежного працівника. На перший погляд це вигідно всім і всі повинні бути задоволені. Але така трансформація взаємовідносин тягне за собою безліч інших змін, які безпосередньо торкнулися діяльності кадрових агенств, фахівців з підбору персоналу, HR-менеджерів. Тепер потрібно по-іншому шукати і залучати персонал, потрібні інші схеми адаптації, необхідно більше інвестувати в створення бренду роботодавця, придумувати інші схеми мотивації і інакше підходити до навчання персоналу [3].

В основі гіг-економіки знаходяться мобільні сервіси, які дозволяють працівникам взаємодіяти в економічному полі без посередників, таких як, наприклад, державні установи, влада тощо і набирають популярності в світі. Переважна частина персоналу — фрілансери, що надають послуги на вимогу користувачів, отримання замовлень відбувається он-лайн, їх виконання — в офлайн-режимі, тобто працюють на принципах бізнес-моделі «хочу тут і зараз», офіційно вони не мають формального працевлаштування, а працюють на ту чи іншу компанію.

Проте, часто переваги гіг-економіки залишаються не повністю реалізованими. Це пояснюється тим, що, якщо професія, напрямок підприємницької діяльності або державна послуга має досить складний характер, то цифрові технології за допомогою автоматизації здатні виконати лише частину завдань дещо дешевше, ефективніше або зручніше. Для виконання іншої частини складних завдань, як і раніше, необхідні якості, якими володіють люди, а комп'ютери поки що ні.

Гіг-економіка задає істотні питання і створює можливості для компаній і їх талант-стратегій. По-перше, зростання числа галузей з технологічно-підтримуваним ринком талантів, що діють через платформи, створює нові джерела конкуренції. Компанії повинні оцінити, як конкурувати з фірмами, які використовують талант-платформи в якості основного засобу організації своєї робочої сили [4]. По-друге, і, можливо, більш важливо. Як компанії можуть використовувати ринки і важелі гіг-економіки, щоб удосконалити свої талант-стратегії? Одним із прикладів є те, як компанії використовують свої креативні команди і традиційні агенства відповідно до новим моделям.

Список використаних джерел:

1. Аніщенко А. А. Зайцева М. М. Підготовка кадрів туристичної індустрії / Аніщенко А. А. Зайцева М. М. // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». — Ун-т «Україна»Київ, 2015. — №11. — С. 39–43.

2. Вітлінський В. В. Слабко М. В. Ризики переходу до гіг-економіки / Вітлінський В. В. Слабко

М. В. // Цифрова економіка: зб. матеріалів нац. наук.-метод. конф., 4-5 жовт. 2018р., м. Київ / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» [та ін.] ; [оргком .: Д. Г. Лук'яненко (голова) та ін.]. — Київ : КНЕУ, 2018 .— С. 75–79.

3. Гринюк Ю. М. Гіг-економіка: нові виклики для HR-спеціалістів / Гринюк Ю. М. // Проблеми управління та економіки підприємств в сучасних умовах: Матеріали XIV Міжнарод. наук.-практ. конф., Київ, 22-23 травня 2018 р. : тези доп. — К. : НУХТ, 2018. — С. 71–73

4. Аніщенко А. А. Зайцева М. М. Создание эффективной системы управления персоналом как фактор повышения конкурентоспособности туристического предприятия / Аніщенко А. А. Зайцева М. М. // Економічні права і свободи людини та їх реалізація у правовій, соціальній державі : матеріали міжвуз. наук.- практ. конф. викл.,аспірант. і студ.(7 груд. 2016 р.) /Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого; заг. Ред. А. П. Гетьмана. — Харків : Право, 2016. — С. 115–116.

СЕКЦІЯ
“ДУХОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОСТІ: ВІДРОДЖЕННЯ
ТУРИСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ПОШУКУ”

ДОСВІД “РУХАНІ ЖАНГИРУ” КАЗАХСТАНУ ДЛЯ УКРАЇНИ В
КОНТЕСТІ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Крупа Т.М.

Науковий співробітник, завідувач
Международной науково-дослідної
лабораторії «Умай» Margulan Centre
Павлодарського державного
педагогічного університету, Павлодар,
Республіка Казахстан

Сьогодні перед всіма пострадянськими країнами дуже гостро стоїть питання поєднання свого історичного минулого з сучасністю. Не останню роль в цьому відіграє саме туризм як засіб популяризації власної історії та культури, що, з одного боку, виховує свідомих громадян, з другого — залучає наявну туристичну інфраструктуру до економічних взаємовідносин.

Як зазначає офіційний сайт Програми: «Рухані Жангіру» - програмна стаття Глави держави, орієнтована на відродження духовних цінностей казахстанців з урахуванням всіх сучасних ризиків і викликів глобалізації. Стаття підкреслює важливість модернізації суспільної свідомості, розвитку конкурентоспроможності, прагматизму, збереження національної ідентичності, популяризації культури знання і відкритості свідомості громадян. Ці якості повинні стати основними орієнтирами сучасного казахстанця» [1].

Програма має декілька стратегічних напрямків: «Туған жер» (Рідна земля», «Сакральна географія», «Сучасна казахстанська культура», «Переклад 100 провідних підручників», «100 нових облич» та «Перехід на латиницю» та діє вже декілька років.

В кінці 2018 року Президент РК Н.А. Назарбаєв звернувся до громадськості зі статтею «Сім граней Великого Степу», в якій наголосив на важливість як вивчення історії, так і просування її в суспільство шляхом модернізації історичного світогляду [2].

Саме державна програма «Рухані жангіру» і стала новою базою для роботи науковців. Сьогодні це дає можливість казахстанцям проводити широкі дослідження, подаючи проекти на державну фінансову підтримку і, таким чином, активно приймати участь у розбудові країни.

Зазначу, що це — не перша державна програма, що існує в Казахстані. До цього часу існувала програма «Мадені мура» (Культурна спадщина) [3], за якою, наприклад, провадилися широкі археологічні дослідження (в них мені доводилося теж приймати участь свого часу) або — консерваційно-

реставраційні роботи (зокрема, упорядкування могили султана Бейбарса в Сирії).

Наявність державних програм підштовхує казахстанське суспільство до організації приватних донорських фондів. А це, в свою чергу, стимулює розвиток і досліджень, і створення нових маршрутів (якщо говорити про туризм) і, навіть, нових туристичних об'єктів (шляхом реставрації давніх мавзолеїв та створення поруч з ними відповідної інфраструктури), тощо.

Серед безперечних плюсів я б підкреслила і чіткість та прозорість тендерних проектних змагань та чітку законодавчу базу РК. Проекти проходять через електронні системи подання. З усіма поданнями в цих системах можна ознайомитися.

Саме в рамках “Рухані жангиру” Павлодарський державний педагогічний університет оголосив про створення Міжнародної науково-дослідної лабораторії “УМАЙ”, якою я керую. Головною проблематикою лабораторії є вивчення та збереження історико-культурної спадщини, вивчення та збереження давніх технологій, реставрація та консервація, проведення міжнародних проектів як у цих площинах, так і в інших — дотичних до цього.

На сьогодні ми працюємо в двох основних напрямках. Це — залучення молоді до процесу вивчення та збереження спадщини в рамках вивчення курсу “Консервація та реставрація в археології”, який я викладаю на 2 курсі на кафедрі Історії Казахстану та Асамблеї народів Казахстану. Сьогоднішня студентська молодь - завтра фахівці. Тому ми відносимося до цього ретельно. І вже є такі, хто буде проектно працювати в самій лабораторії поруч зі мною найближчим часом.

Тому, що другим напрямком роботи є вивчення та збереження археологічного текстилю. Так, саме текстиль, якого тут дуже багато (починаючи з доби бронзи) — потребує і вивчення, і захисту.

Чи актуальна така схема державної програми для України? Моя відповідь: “Так!”. По-перше, держава, як система, повинна безумовно задавати тон в цьому стратегічному напрямку. Саме тоді це буде підтримуватися й приватними структурами. Тут саме на держрівні треба поєднати організацію, чітке регулювання та формування прозорих регіональних проектних офісів.

Але що найперше я б запозичила в Казахстані для України це — створення саме конкретної позитивної моделі. І важко не погодитися з тезою: “Новые компоненты общенациональной программы «Рухани жангыру» позволят актуализировать многовековое наследие наших предков, сделав его понятным и *востребованным в условиях цифровой цивилизации*. Убежден, у народа, который помнит, ценит, гордится своей историей, великое будущее. Гордость за прошлое, прагматичная оценка настоящего и позитивный взгляд в будущее – вот залог успеха нашей страны” [4].

Сьогодні Казахстан пишається своєю культурою та історією! Публічні лекції в різних громадських установах та екскурсії — тут норма. Створення

та розширення музеїв — норма. Видання науково-популярної літератури — норма. Створення ТБ або іншого візуального контенту — теж норма.

Останніми днями держава стала виконувати оголошену раніше обіцянку по впровадженню дешевих лоукостів (перевізник “Ейр Аристан”) в межах держави. Бо країна — дуже велика, а логістика — повинна бути дешевою. До речі, саме таку позицію займає у відношенні внутрішнього туризму і сусідній Китай. Тобто, через внутрішній туризм — формується взаємоповага одне до одного та структурується єдиний громадянський простір. Казахстан — поліетнічна країна з величезним історичним та культурним діапазоном.

З 2020 року заплановано організацію дешевого повітряного сполучення Казахстану з зарубіжними країнами. Такий досвід вже має Азербайджан, де на базі “Азал” було створено лоукост “Бута”. І останнє, як свідчать дані, вже змінили та розширили потік туристів до Азербайджану. Тому, впевнена, що це відбудеться і в Казахстані. Сьогодні Казахстан — терра інкогніта для більшості саме завдяки дорогій логістиці. Однак, плідна багаторічна анктивна робота в самій країні — потребує вже повноцінної її презентації на міжнародному туристичному просторі.

Тому вивчення в Україні казахстанського організаційного досвіду — важливе. Ми будемо раді поділитися цим досвідом при нагоді.

Список літератури:

1. Рухани Жаңғыру// http://ruh.kz/ru/o_proekte [31.03.2019].
2. Семь граней Великой степи// <https://www.kazpravda.kz/news/prezident2/sem-granei-velikoi-stepi> [31.03.2019].
3. В Акорде под председательством Главы государства Нурсултана Назарбаева прошло заседание Общественного совета по реализации программы «Мәдени мұра» (Культурное наследие)// <http://www.akorda.kz/ru/events/v-akorde-pod-predsedatelstvom-glavy-gosudarstva-nursultana-nazarbaeva-proshlo-zasedanie-obshchestvennogo-soveta-po-realizacii-programmy-mede> [31.03.2019].
4. Семь граней Великой степи// <https://www.kazpravda.kz/news/prezident2/sem-granei-velikoi-stepi> [31.03.2019].

РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ ТУРИСТИЧЕСКИХ МАРШРУТОВ ПО САКРАЛЬНЫМ ОБЪЕКТАМ ПАВЛОДАРСКОГО ПРИИРТЫШЬЯ

Абеуова Е.К., Заведующая научно-исследовательской лаборатории «Рухани жаңғыру» Margulan Centre Павлодарского государственного педагогического университета, Павлодар, Республика Казахстан.

По мере улучшения социально-экономического положения страны, все больше внимания уделяется развитию не сырьевого сектора экономики Казахстана. Для этого в первую очередь ставится задача диверсификации экономики, развития производящего сектора, сферы услуг и сервиса. В этой связи государство особое внимание уделяет развитию конкурентоспособной туристской индустрии, которая кроме решения проблем социально-экономического плана (привлечение иностранного капитала, создание достойных условий отдыха в стране, создание рабочих мест и т.д.), призвана поднять общий имидж страны – посредством знакомства своих и иностранных граждан с историческими, культурными и природными достопримечательностями нашей Родины. В этой связи основными задачами местных исполнительных органов власти в сфере туризма является разработка и осуществление региональных программ развития туризма.

Как говорил в своей программной статье Глава государства: *«У каждого народа, у каждой цивилизации есть святыне места, которые носят общенациональный характер, которые известны каждому представителю этого народа. Это одно из оснований духовной традиции. Для Казахстана это особенно важно... Но никогда в народе не прерывалась связь в этом духовном географическом поясе. Однако при этом за всю историю мы не создали единое поле, единую цепочку этих важных с точки зрения культуры и духовного наследия святых мест»* [1].

В 2017 году в рамках реализации программы «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» был запущен проект «Духовные святыни Казахстана». Основная задача которого заключается в возрождении духовных ценностей, что в первую очередь будет создавать предпосылки для формирования национальной идентичности и целостности национального исторического сознания.

В связи с этим на территории Павлодарской области началась системная работа изучению и сохранению сакральных объектов, создается необходимая инфраструктура, разрабатываются туристические маршруты, организуются визит-центры и др. [2].

Постоянно возрастающий поток отдыхающих и развитие туристической инфраструктуры Павлодарского региона актуализируют

потребность создания условий для современного туризма, в том числе благоустройства наиболее интересных исторических достопримечательностей, создания музеев и экспозиций под открытым небом, разработки комплексных туристических маршрутов с учетом всего спектра разнообразия природных и культурных богатств расположенных на территории Павлодарской области.

В то же самое время анализ современного состояния сакральных памятников показывает, что уникальное историко-культурное наследие степи практически не используются для развития туристического кластера. Лежащие в руинах остатки грандиозных некрополей эпохи бронзы, святилищ и курганов сакских и тюркских кочевников, галереи древнего наскального искусства остаются за пределами внимания туристических организаций.

Исходя из выше изложенного, учеными Павлодарского государственного педагогического университета в наиболее перспективном регионе Павлодарской области, в Баянауле начата работа по созданию и организации музейных археологических комплексов под открытым небом. Разработан и апробирован туристический маршрут по археологическим и сакральным памятникам Баянаула, расположенным вблизи трех крупных озер – Жасыбай, Торайгыр и Сабындыколь. Он предусматривает автобусные, пешеходные, велосипедные маршруты. Основная цель данного маршрута это - эффективное использование объектов историко-культурного наследия для развития туристического кластера Баянаула. Подготовлено научное и информационное сопровождение туристического маршрута (Веб-сайт, буклеты, путеводители, паспорта памятников), основную целевую аудиторию проекта составляют учащиеся, в том числе студенты, туристы из близ лежащих крупных городов Астана, Караганда, Семей и Павлодар.

Реализация туристического маршрута, способствует социально-экономическому развитию данного региона, посредством благоустройства памятников, подготовки их к музеефикации и установки информационных щитов, для сохранения и использования исторического наследия в образовательных и культурных целях. Ежегодно число сакральных памятников региона пополняется, ведется работа по внесению их не только в государственный реестр, но и в туристическую инфраструктуру, что способствует качественному росту и развитию местной туристической сферы.

Таким образом, разработка и внедрение туристических маршрутов по сакральным объектам Павлодарской области полностью отвечает современным приоритетам социально-экономического развития региона. Ежегодно растет число посетителей маршрута, увеличивается потребность в интеллектуальной составляющей туристического отдыха, которая способствует трансформации туристического кластера в целом.

Список использованной литературы:

1. Н. Назарбаев. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. 2017 год.
2. Карта сакральных объектов Павлодарской области. Под редакцией А. Нухулы. Павлодар: ЭКО. - 2018 г. – 5 стр.

ТУРИЗМ И ОПЫТ ВСТРЕЧИ С САКРАЛЬНЫМ

Каминский А., ОР, др.теологии,
Институт религиозных наук имени
св. Фомы Аквинского, г. Киев

Человек — это уникальное единство тела, психики и духа, а потому если говорим о поисках сакрального, о создании туристического продукта, ориентированного на развитие человека, необходимо учитывать все три составляющие таким образом, чтобы ни одна из них не была забыта. Обычно в пространстве религиозного туризма акцентируется либо одна, либо вторая, либо третья составляющие, вследствие чего появляются основные его формы.

Так, ориентация на дух приводит к появлению различных реколекций, дней сосредоточения, молитвенных встреч. В Западной Европе до сих пор жива традиция ретритов - уединения в монастырях. Родившаяся в Средние века практика все еще актуальна – ускоряющийся ритм жизни приводит к тому, что такой тихий отдых ценится все больше и больше, и не только людьми высокой интеллектуальной культуры. Обычный бизнесмен, работающий в невероятном ритме, время от времени откладывает свои дела и уезжает на неделю в бенедиктинский монастырь, чтобы в тишине восстановиться и вернуть внутреннюю гармонию.

Паломничество в разных его формах больше проявляет себя именно для второй составляющей – психики. Хотя его цель – какое-то определенное место, краеугольным камнем паломничества можно назвать формирование ощущения «быть вместе» с другими людьми. Переживаемый опыт «быть частью общины, семьи» помогает по-другому строить отношения: люди начинают называть себя братьями и сестрами, а затем и вести себя друг по отношению к другу как члены большой семьи. В одном из самых парадоксальных вариантов во время паломничества в Иерусалим, дочери и мама называли друг друга так же, как и остальные – «сестра ...» или «сестра ...», т.е. на первый план выходило духовное родство, а не родство кровное.

Благодаря тому, что на первый план выходят контакты между людьми, человек получает возможность заметить и проработать определенные травмы, изменить реакции, сформировать новое отношение к себе и людям. Пример этого – известный путь в Сантьяго де Компостелла. Паломники, даже если отправляются в путь в одиночестве, по пути знакомятся, дружатся, ссорятся, мирятся, переживают друг за друга и т.д. В конечном итоге, этот

опыт встречи в большей степени влияет на человека, его отношение к миру, другим, Богу, чем конечная цель путешествия. Особую роль в таком паломничестве играет время. Человек не меняется совершенно, но получает определенный опыт, который помогает ему по-другому войти в ту среду, из которой он вышел. Сакральное в пространстве паломничества отходит на второй план, но помогает построить эти новые отношения.

И, наконец, третий вариант религиозного путешествия – это тот, в котором на первый план выходит именно тело. Это может быть путешествие на велосипедах, горные походы или байдарки.

Тело нуждается в движении, в отдыхе от работы и гаджетов. Костер, песни, разговоры, поход. И зависимость от смартфона испаряется даже у тех, кто даже не думал, что это зависимость.

Здесь речь тоже про открытость на природу, другого человека, на Бога. Евхаристия в горах. Чувство единства с миром, окружающими, Богом. Природа, которая включается в молитву.

Человек все больше открывается на красоту, на добро. Более тонко ощущает реальность. Чувство присутствия Бога в природе. Озеро в горах, закат солнца. Горы темнеют, становясь грозными. Неизменность гор. Они были, есть, они будут. Все проходит, Бог есть. Мотив покорения вершин постепенно становится не важным, уступая место созерцанию.

ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У СЕКУЛЯРИЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Логвин М.М.,

к. геогр., н., доцент ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки
і торгівлі»

Секуляризація суспільства не обов'язково передбачає відмову від істини чи цінності релігії, вона просто має за мету обмежити релігію приватною сферою життя людини. Априорі, вважається, що релігія може мати тільки “особисте” значення для індивідуумів, і не має ніякого відношення до політичних чи економічних проблем у країні. Якщо сказати, що релігія і духовність ніяк не пов'язані із суспільними проблемами, економікою (особливо туризмом) і політикою, значить дати визначення “релігії”, що суперечить сучасному трактуванню релігійного життя. Р. Ганді відмічав, ті, хто говорять про відсутність зв'язку релігії та політики просто не знають, що означає релігія [1, с. 34].

Тут важливо пригадати окремі тези А.С. Панаріна, який говорив що культура модерну може бути представлена фігурою паломника, культура постмодерну – фігурою туриста. Свідомість паломника доцентрова: де б він не знаходився, його шлях у Мекку або в Єрусалим означає, що місце його постійного перебування і священний центр світу суть точки єдиного

організованого і ієрархізованого простору, що надає нашому життю вищого сенсу. Зовсім інакша поведінка туриста, який має зовсім іншу мету – чим вища дискретність соціокультурного поля світу, тим гостріше його відчуття і більше задоволення. Туриста влаштовує повна мозаїчність світу, з різноякісним населенням, іншим побутом, звичаями, традиціями, фольклором. Паломник свято вірив у єдність людського роду, в єдність світу і тому готовий був сперечатися про цінності [3, с. 18-19].

На рис. 1, зображено різні аспекти інтегрального розвитку людини, як потенційного туриста. Колесоподібна форма підкреслює, що наш розвиток включає рух у кількох напрямках, які доповнюють один одного, тобто, являють собою збалансоване зростання у всіх сферах одночасно. У центрі колеса (життя) – мета: інтегральний розвиток людини, тобто прагнення стати цілісною особою. Специфічна роль у цьому належить туристичній індустрії. Саме вона розширює естетичний, емоційний, пізнавальний та духовний світогляд туриста.

Рис. 1 Інтегральний розвиток людини як потенційного туриста [1, с. 109]

Сучасність несе нам технологічні зручності, науковий прогрес, фінансову стабільність, але багато людей відчують, що це робиться за рахунок особистої цілісності і втрати почуття спільності. Напрошується висновок, що матеріальний світ не може врятувати від власної людської слабкості, духовного спустошення та соматичних хвороб. Наші ресурси достатні лише для того, щоб розпочати пошук сенсу життя і щастя, але недостатні для їх віднаходження.

Тобто, необхідно дослідження національно-культурних, соціокультурних, соціальних, особливо духовних, факторів на функціонування регіональних і локальних туристичних систем. Серед оцінкових показників велика увага приділяється економічним і екологічним, а соціокультурна складова, зокрема духовно-релігійні фактори, або відсутня

або представляється епізодично [2].

Якщо люди об'єднані в систему і являють собою народ, що має релігію, культуру, традиції, суспільству набагато важче деградувати. Чим більше зруйновано вертикальних зв'язків, тим більше суспільство стає масою цинічних і егоїстичних споживачів (див. рис. 2).

Рис. 2 Система координат життєдіяльності сучасної людини

Одночасно зі змінами матеріальних умов життя суспільства змінюється сама структура соціального середовища. Нині обличчя планети починають визначати великі агломерації і мегаполіси, де зосереджені великі маси людей, що втратили колишні традиції та слабопозв'язані один з одним.

Як наслідок, поступово формується “масове суспільство”, в якому кожна людина піддається цілеспрямованому впливу потужного інформаційного потоку. Проходить процес відчуження, втрати соціальних зв'язків, росту маргіальності, збільшується некомпетентність основної маси міського населення у проблемах сучасного соціального життя.

Таким чином, не можна реформувати економіку, не відновивши всієї системи людських цінностей. Функція відновлення моралі з історичних причин може бути виконана тільки релігією, і то не без проблем. Опосередковано цьому може сприяти релігійний туризм та паломництво. Саме ці складові сфери туризму можуть підвести населення до справжніх моральних цінностей. Крім того, вони являють собою латентні резерви культурно-пізнавальної цінності туристичних об'єктів.

Список використаних джерел

1. Алфорд О.Х. Менеджмент, когда вера имеет значение / Алфорд О.Х., Нотон М.; перев. с англ. О. Живицы, Ю. Щербининой. – К.: Кайрос, 2003. – 357 с.

2. Куклина Е.А. Устойчивость экономической системы: методологические подходы к определению понятия, виды устойчивости,

типы устойчивого развития / Е.А.Куклина // Образование. Экономика. Общество. – 2007. – №3. – С. 42-47.

3. Панарин А.С. Искушение глобализмом / А.С. Панарин. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 418 с.

ТУРИЗМ КАК ИНСТРУМЕНТ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА

Глущенко Е. А., Имам
мусульманской общины г. Харьков

С 11 сентября 2001 прошло почти 20 лет, которые стали самыми тяжелыми для будущего межкультурного и межрелигиозного диалога. В результате многочисленных военных вторжений, терактов, появления псевдогосударственных образований, революций, глобальных миграций, отношения между цивилизациями обострились. Вновь зазвучали споры, лозунги, дискуссии на тему нашей готовности к многонациональному обществу? К сожалению, некоторые из тех, кто поднимал вопрос подобной коммуникации, лишь продолжали культивацию стереотипов, отталкиваясь в своих исследованиях от теории столкновения цивилизаций и т.п.

Между тем, одно из элементарных решений проблемы развития нетерпимости, развивающейся на основании непонимания культуры, традиций, религиозных взглядов – это туризм.

Преыдущий генеральный секретарь ООН Пан Ги Мун на Международной конференции по туризму, религии и диалогу культур в Кордове, 2007 обратился к участникам встречи со следующими словами: “Всеобщее стремление к миру и взаимопониманию в сочетании с законным стремлением к процветанию и экономическому развитию являются общими ценностями человечества, разделяемыми всеми обществами. В глобальной среде, характеризующейся растущей нетерпимостью и межкультурной напряженностью, которая часто усугубляется экономическим разрывом между народами, туризм может способствовать духовному и культурному уважению внутри народов и между ними... ..туристы и посетители могут стать связующим звеном между культурами, обеспечить экономическое развитие в отдаленных или депрессивных регионах и уменьшить предрассудки, недоверие и враждебность”.

Туризм, а особенно – культурный туризм, может быть определен как коммерческое проявление человеческого желания увидеть, как живут другие. Турист стремится удовлетворить свое любопытство, увидеть другие народы в их естественной среде и познакомиться с их самовыражением в декоративно-прикладном искусстве, музыке, литературе, танцах, еде, напитках, играх, ремеслах и языке. И благодаря самой сути культурного туризма он Туризм, в частности, культурный, по сути – живой диалог, в котором надо не только смотреть, слушать, потреблять, но и видеть, слышать, понимать, делиться. Культурный туризм даёт возможность

знакомиться не тільки з традиціями, бытом і середою життя той або іншої спільноти, але й познакомиться з історією і коренями народу, що також немаловажно в усунуванні недопорозуміння в різноманітності проявлення культур. І таким чином, завдяки туристиччій практиці, конфлікт стає менш можливим, т.к. мова вже йде про особисте знання, яке переважає над стереотипом, і особистим ставленням до представників іншої культури (з представниками іншої культури).

Особливо слід відзначити, що це важливо не тільки для рівня цивілізацій, але й для ставлення всередині країни: міжрегіональні конфлікти, засновані на стереотипах, неможливі там, де існує постійна стійка зв'язь між регіонами, заснована на знанні одне одного, зустрічі одне з одним.

ЛЮДИНА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Дробиш Л.В.

кандидат економічних наук, доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

Звягольська І.М.

кандидат біологічних наук, доцент
Українська медична стоматологічна
академія

Карпенко Н.М.

доцент
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

Людина за часи свого існування на планеті Земля здійснила, без перебільшення, цивілізаційно якісний крок у розвитку мандрівництва від переважно стихійних, на думку С. І. Лимана, міграцій первісної людини [1, с. 25] до сучасного масового туризму. При цьому, як зазначає С. І. Лиман, «найважливішим стимулом подорожей первісних людей залишався пошук їжі» [1, с. 25]. В наші часи, в умовах глобалізації, відбулися тектонічні зміни у сфері подорожей і туризму. У ХХІ ст. туризм набув ознак соціокультурного і соціально-економічного феномену, ставши однією з найбільш динамічних галузей, драйвером світової економіки. У багатьох країнах за рахунок туризму збільшуються доходи та створюються нові робочі місця і розвиваються галузі, пов'язані з наданням туристичних послуг, соціальна і виробнича інфраструктура дестинацій; відроджуються народні промисли та традиції; а головне, зростає життєвий рівень населення. Тому подальший розвиток сфери туризму в Україні у руслі світових тенденцій сприятиме, на наш погляд, не лише наповненню державного та місцевих бюджетів, розвитку підприємництва, але й забезпечить також змістовне

використання вільного часу кожним громадянином, підвищить якість життя людей, сприятиме розвитку особистості. Разом з тим, як зазначає Г. П. Скляр, туризм без керованого розвитку «все більше віддаляється від сутності поняття «індустрія без димарів» та наносить суттєвої шкоди природним системам і породжує соціальні суперечності» [2, с. 31]. Тому світове співтовариство на низці міжнародних форумів у кінці ХХ ст. розробило і втілило у конкретних документах концепцію сталого розвитку туризму. Прийняття програмного документу «Порядок денний на ХХІ століття для індустрії подорожей і туризму» (1995 р.), а також Глобального етичного кодексу туризму (1999 р.) заклало міцний фундамент подальшого формування умов сталого розвитку туризму. Важливо наголосити на тому, що у ХХІ ст. підвищився статус Глобального етичного кодексу туризму, реалізуються заходи щодо досягнення його цілей.

Ідеї сталого розвитку туризму реалізуються в Україні. Стратегією розвитку туризму та курортів в Україні на період до 2026 року визначено пріоритетність розвитку сфери внутрішнього туризму, а також акцентовано увагу на безпеці туристичних подорожей.

Таким чином, туристам створені умови для вільного особистісного розвитку, реалізується можливість знайомства з культурою, природою і способом життя людей у різних регіонах України і за кордоном.

Список використаних джерел

1. С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко, І. С. Посохов. Історія туризму: навчальний посібник (для студентів спеціальності «Туризм»), ПФ Видавництво «Університетська книга», Суми 2018, 372 с.

2. Г. П. Скляр. Партнерство а структурі відносин сталого розвитку сфери туризму, Вісник ХНАУ, Харків 2014, № 7, с. 31-37.

СОЗЕРЦАТЬ МИР С ЛЕНИВОЙ НЕСПЕШНОСТЬЮ ЧЕРЕПАХИ

Возняк М, ОР, mgr. Lic. Teologia Apostolatus, Институт регилиозных наук имени св. Фомы Аквинского, г. Киев

Путешествие – пространство, в котором можно наиболее полно почувствовать реальность жизни. Объективно говоря, туризм – не просто еще один способ убить время, но абсолютное погружение в новое культурное пространство, более того - встреча с совершенно новым миром: страной, культурой, людьми, природой. И важным в этой встрече есть все. Речь не о том, чтобы потребить очередную порцию the culture heritage, а о том, чтобы посмотреть, увидеть, запомнить, пережить. Встречу в реальности предваряет встреча с информацией – про историю, культуру, менталитет, особенности организации общества. Все то, что формирует человека здесь и сейчас.

А потому важно научиться выбирать, понимая, что все мы не увидим никогда. Меньше, но внимательнее – это лучше, чем много, но поверхностно. Вместо «галопом по европам» - «медленный туризм», символом которого является черепаха: решительно невозмутимая, она учит, что медлительность – это не о лени, но о внимательности к местам и людям, о возрастании в солидарности, в социальной и экологической ответственности. Такое отношение к миру помогает в конечном итоге иначе переживать и события повседневной жизни.

Открыть новое измерение туризма – задача не только путешественников, но и организаторов путешествий. Именно от них во многом зависит, насколько туристический бизнес станет чем-то большим, чем просто зарабатывание денег. Качество предложения должно соответствовать вызовам современного мира. Так, например, если в Украине разрабатывается туристический маршрут, то сопутствующая информация должна быть на разных языках и носителях, и уж точно не должно быть проблемой найти ее в интернете.

Парадокс медленного туризма в том, что «меньше» здесь лучше, чем «больше». У туриста должно быть чувство сожаления о том, что он покидает страну, и желание вернуться, чтобы «досмотреть», а не чувство пресыщенности калейдоскопом лиц, зданий, историй и событий.

Прежде, чем нажать затвор фотоаппарата. В путешествии большинство туристов пользуется всеми способами фиксации реальности – фотоаппаратами, смартфонами, планшетами. Техника дает множество возможностей, но по сути она может лишь помочь запомнить моменты невероятных встреч. Не стоит забывать основу искусства фотографии: снимок делает человек, а не аппарат. Научиться не только смотреть на реальность, но и видеть ее, а аппарат поможет зафиксировать то, что видим. «Решающий миг» Картье-Бресснона – это не только про уличное фото, это про миг встречи с людьми и миром здесь и сейчас.

В фотографировании снимок не заменит реальности встреч, он лишь ее отражение. Количество и качество – не взаимосвязанные понятия. Тысячи и тысячи снимков не помогут пережить путешествие лучше, скорее помешают возможности по-настоящему увидеть мир, который снимаем, а значит – помешают родиться фотографии. А потому стоит начать с основ фотографирования, возможно - потратить время на курсы или прочитать несколько книг.

Туризм – процесс познания мира. Фотография – искусство фиксации в кадре момента встречи.

КАТАРСИС В ЕКСКУРСІЇ

Аксьонова Н. В.

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри*

*туристичного бізнесу та
країнознавства*

*Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

У сьогоднішні часи все більшого розвитку отримують екскурсії з анімаційним театральним наповненням, саме це і дає нам можливість проводити сталі паралелі театрального дійства екскурсії. Також екскурсія завжди розглядається як мистецький твір, а митцями постають екскурсороводи та методисти, що її створюють. Екскурсія – це завжди цілісний твір у якому показ і розповідь – не можуть існувати самостійно, доповнюють одна одну. Ця теза підтверджується і тим, що усі екскурсії при їхньому створенні тлумачаться як літературний твір, що має свої сюжет, фабулу, позасюжетні елементи.

Схожість екскурсії з трагедією підкреслює той факт, що як і трагедія, екскурсія завжди має певну фабулу. Так, за тим же Аристотелем *«Фабула буває єдина не тоді, коли вона обертається близько одного (героя), як думають деякі: справді, з одним може статися безліч подій, навіть частина яких не представляє ніякої єдності»* [1, с. 41]. Аристотель тлумачив трагедію як дійство, що під час перегляду якого глядачі обов'язково переживають катарсис. *«Трагедія є: наслідування дії серйозного і закінченому, що має певний обсяг, промовою, прикрашеної різними її видами окремо в різних частинах, наслідування дією, а не розповіддю, що здійснюють за допомогою співчуття і страху, очищення подібних афектів»*, - твердить Аристотель [1, с. 33]. Ми бачимо подібність трагедії екскурсійному показу, який супроводжується розповіддю, що не можлива без переміщення (дії), супроводжується високим емоційним піднесенням. Також він зазначав, що переживання, які наповнюють драму закінчуються не безвихіддю, а повним очищенням і просвітленням глядача. Аристотель розглядає трагедію як низку переходів від щастя до нещастя. Переходовість стає ниткою, яка пов'язує різні підтеми екскурсії і ще більше зближує мистецтво драми та екскурсію. Нагадаємо, що екскурсійний метод має на меті обов'язкове поєднання показу, розповіді та руху. Саме моторність складає душу екскурсії, пересування свого тіла в просторі – ось основа переживань екскурсанта [2, с. 12].

Основоположники екскурсійної справи завжди розглядали екскурсію як не просту форму організації дозвілля, а як головний елемент формування світогляду, екскурсія мала би бути направлена на прагнення домогтися

більшої життєвості переживання і уявлення минулого, екскурсант має безпосередньо і особистісно відчутти свій зв'язок з минулим [3]. Таким чином, цей емоційний зв'язок особи з минулим і є тією ниткою і водночас прозрінням, який підводить екскурсанта до кульмінації екскурсійного дійства. Яскраві та свіжі враження є засобом і способом очищення, що супроводжує будь-яку екскурсію. Чим глибші переживання, що їх отримують екскурсанти під час екскурсії – тим більшого стадії очищення вони зазнають. Вплив масової культури у цьому випадку не дає нам можливість оперувати екскурсантами як індивідуальностями. Екскурсанти розглядаються як колектив, що піддається емоційному впливові, тому в туристичній діяльності ці емоційні переживання не настільки глибокі та яскраві як в інших видах мистецтва.

Головними вадами сучасного екскурсійного обслуговування є утилітаризм, індивідуалізм, поверховість сприйняття. Вважається, що екскурсійні групи, що складаються з пересічних осіб, нездатні до «колективного переживання і яскравого сприйняття», яке і є основою причетності до мистецтва, підґрунтям очищення. Пересічна особа начебто нездатна до саморефлексії.

Основним положенням екзистенціалізму є постулат про те, що екзистенція (існування) передує есенції (сутності). Саме існування людини «наодинці» з буттям і є, на думку екзистенціалістів, єдиною достовірною реальністю. Зазвичай екскурсійне спілкування з містом включає не тільки високі інтелектуальні задоволення, але «прості тілесні радості» - відпочинку, смачної і недорогої їжі. Повнота сприйняття посилюється і завдяки типовому для сучасного міста переживанню, як, наприклад, «самотність у натовпі». У результаті такого духовно-тілесного контакту, в якому напружено беруть участь всі почуття екскурсанта, він досягає єднання з певною місцевістю [4, с. 162]. Навіть поверхневі емоційні переживання від переходів/переїздів дають можливість екскурсантам уподібнитися до театральних глядачів. Найкращим прикладом подібності екскурсії та античної драми слугують такі твори як «Іліада» та «Одіссея», які задля створення ефекту співпереживання вибирають своєю фабулою подорож як таку.

Таким чином, навіть малопов'язані між собою переживання подій під час екскурсії просякнуті однією фабулою. Наразі екскурсійне обслуговування набуло вияву мистецької, а не просвітницької діяльності, тому ми можемо констатувати, що екскурсія як вид мистецтва всебічно має сприяти естетизації екскурсантів та задовольняти їхні потреби в духовному очищенні, має потужний психологічний ефект катарсису, без переживання якого, не відбувається становлення особистості.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. *Поетика*, Античні поетики. Аристотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Гораций. Про поетичне мистецтво / Упоряд. М. Борецький, В. Зварич, Київ, Видавництво «Грамота», 2007, 168 с.

2. Б. Е. Райков, *Методика и техника экскурсий*. Изд. 3-е, переработан. и дополнен, Москва, 1927, 116 с.

3. Б. Степанов, *Навстречу прошлому: Экскурсионная практика и философия памяти в творчестве И. М. Гревса и Н. П. Анциферова*, «Отечественные записки», 2008, №4(43), <http://www.strana-oz.ru/2008/4/navstrechu-proshlomu-ekskursionnaya-praktika-i-filosofiya-ramyati-v-tvorchestve-i-m-grevsa-i-n-p-anciferova>

4. Н. П. Анциферов, *Из дум о былом: Воспоминания* / вступ. ст. А. И. Добкина, Москва, Издательство «Феникс»: Культур. Инициатива», 1992, 512 с.

ТУРИЗМ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ РОЗВИТКУ ДЕВІАНТНИХ ФОРМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Коваленко В. В.

Магістр туризму, фірма АМАКО,
м.Опілля, Польща.

Маргінальні особистості є частиною, будь якого, суспільства чи соціальної групи в т.ч. комерційної чи некомерційної організації. В принципі, тут так само, як і в інших царинах, діє закон Гауса. Проте показово, що нормальна з точки зору природи ситуація сприймається як ненормальна самими учасниками організації або спільноти. Маргіналів найчастіше не приймають, підсвідомо або свідомо таврують, від них відсторонюються. Зрештою, зворотня реакція є подібною (або від початку, або в результаті такої зустрічі).

Потрібно розуміти, що не завжди людину виштовхує суспільство за межі через вище названі причини, бувають моменти, коли людина сама виходить за них, підсвідомо. Основна частина криз, що поводують такий стан речей, лежить у дитинстві та у підлітковому віці. А тому надзвичайне значення у традиційних культурах надавалось ритуалам переходу (ініціації), яке не лише було випробуванням, але й надавало особі відчуття соціальної прийнятості, захищеності. Основний етап вікового переходу у всіх народів та у різні часи відрізнявся один від одного, але зазвичай їх поєднує наявність фізичної, психологічної та духовної складової, здатність протистояти болі, страху, навантаженням, здатність вижити на межі власних можливостей. Після успішного завершення випробування особа поверталась у звичне для себе середовище в новому для неї соціальному статусі.

На сьогодні ритуали переходу носять формальний характер і самі по собі не надають особі можливість бути прийнятою, довести свою належність до суспільства. Для чоловіків, наприклад, це призводить до складнощів у дитячому та юнацькому віці щодо розуміння суті «бути чоловіком» та набуття відповідних якостей характеру. Частим наслідком цього стає неможливість вирішувати дорослі проблеми «по-чоловічому».

Враховуючи той момент, що у загальнокультурному дискурсі, на відміну від досліджень науковців, термін «маргінал» асоціюється з такими негативними явищами, як наркоманія, алкоголізм, аморальна поведінка, антисоціальна поведінка та ін., і стоїть в ряду таких слів, як різні вчені для характеристики терміну маргінал використовують у своїх визначеннях слова: дно суспільства, осад, жебрак, повія, наркоман, алкоголік. Все це наштовхує на думку, що маргінал – це тільки негативна сторона. Всі ці соціальні групи та їх представники автоматично відкидаються суспільством, спільнотою як шкідливі. Але досвід компаній, які навчились в своїй організаційній структурі використовувати маргіналів, показує, що ефект від такого використання є часто визначальним для долі компанії в цілому. Яскравим прикладом, напевне, є APPLE і їхня робота над розробкою Macintosh, де було спеціально зібрано команду нон-конформістів, щоб зробити щось радикально нове. Менш показними, але не менш значущими є – SONY із її засновниками Акіо Моріта та Масару Ібука, SEMCO – Рікардо Семлер. Певну частину працівників цих компаній впевнено можна назвати нон-конформістами, які межують із самостійним мисленням. Тобто ці люди вміють мислити незалежно при цьому не боячись йти проти суспільної думки, соціальних правил.

Причиною маргінального типу поведінки може бути брак уваги з боку батьків чи бунт проти батька і влади взагалі. Тож варто звернути особливу увагу на роль батька в формуванні особистості (особливо хлопчика). Ще з давнини батько відігравав у вихованні сина основну роль. Він був для нього прикладом чоловічої поведінки, прикладом мужності. Можна прослідкувати закономірність і в давній Греції, в скандинавів, японців, русичів, що батько приймав під свою опіку хлопця у 7-8 років, коли він починав свідоме життя і надалі практично весь час хлопець перебував поряд за батьком переймаючи його вміння та приймаючи лінію поведінки. Можна із впевненістю говорити, що саме батьківська увага дає можливість хлопчику провести, так звану, ідентифікацію з татом. Тобто бути прийнятим батьком, бути в стосунках з ним і розуміти, що саме він є спадкоємцем, відповідальним за всіх по смерті батька. Відторгнення ж батьком, не бажання приділяти синові час має негативні наслідки. Хлопчик дорослішає, але розуміння, як це – бути чоловіком, як себе поводить чоловік він не має, що в результаті може привести до його неприйняття суспільством, тобто маргіналізації.

Тож необхідним є розробка туристичного продукту, особливо орієнтованого не лише на сімейний туризм взагалі, але й на покращення стосунків між батьком та сином, причому, фактично йдеться про турпродукт, орієнтований як на забезпечених людей, так і на членів бідних чи навіть неблагополучних родин. Система пропозицій з різних різновидів туризму (водного, гірського, велосипедного, бекпекінгу та ін.) має слугувати двом цілям: вирішувати вже наявні проблеми та слугувати профілактикою на майбутнє.

ОСОБИСТОСТІ – ПАСІОНАРІЇ – БРЕНДИ У ХРОНОТОПІ ДЕСТИНАЦІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ КУЛЬТУРНОГО ДОСВІДУ В ТУРИЗМІ

Скляр Г.П.

*доктор економічних наук, професор
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»*

Модерна постнекласична рефлексія феномену людиномірного складного комплексу туризму, що коеволюційно розвивається, дозволяє виокремити важливу методологічну компоненту і сформулювати актуальну наукову проблему дослідження особистісно спрямованого господарствотворення туристської дестинації. Вирішенню указаної проблеми сприяє визнання єдино-трипостасної духовно-біо-соціальної природи людини-туриста об'єктом і предметом дослідження сучасної онтології туризму. Тому в нашому полі зору знаходиться творча особистість, глибина розвитку якої обумовлює спектр міждисциплінарного дослідження, а також, на наш погляд, особистісну трансдисциплінарність дослідження туризму. Цей методологічний посыл дозволяє використати кластерний підхід і поставити завдання щодо формулювання концепту кластерної міждисциплінарності дослідження людини-туриста. При цьому важливо для суб'єкта дослідження (науковця певної спеціальності) не потрапити у пастку міждисциплінарності, що виникає у процесі подвійного переходу на предметно-проблемні поля наукових дисциплін, не втратити мету дослідження.

Світова практика свідчить щодо суттєвої зміни соціально-економічних умов розвитку туризму, що пов'язане з трансформаціями у суспільній свідомості. Вектор розвитку особистості, всупереч традиційній орієнтації на працю, переорієнтувався на дозвілля, рекреацію, формування самості людини у процесі вільно вибраного способу життя. У цьому контексті важливо визначитися з понятійно-категоріальним апаратом постнекласичного економічного туристичного знання – прикладного туристичного господарствознавства. У роботах сучасних авторів наводяться характеристики і застосовуються терміни «постіндустріальна економіка», «економіка послуг», «економіка вражень» тощо. При цьому одностайно вказується на першість науковців США в обґрунтуванні терміну «економіка вражень», який, на наш погляд, має пряме відношення до економіки власне туризму. При цьому термін «experience» перекладається як «враження», «відчуття» тощо. Разом з тим, не заперечуючи суб'єктивного права дослідників на прийняття вищевказаного варіанту перекладу, хочемо надати результати власного досвіду освітньо-наукової туристичної подорожі у жовтні-листопаді 1997 р. до США. Практика англомовного спілкування з носіями мови з публічного і приватного секторів однозначно свідчила щодо

використання громадянами США терміну «cultural experience», яким характеризувалися результати відвідування туристами, а саме науково-педагогічними працівниками з м. Полтава (Україна) і м. Гомель (Республіка Білорусь), певних локацій, пам'яток культури, DESTИНАЦІЙ тощо. Уточнення змісту цього терміну з додатковим перекладом для членів туристичної групи зафіксувало в пам'яті саме таке значення терміну «культурний досвід» – як результат відвідування туристами Сполучених Штатів Америки і знайомства з культурою цієї країни у найширшому розумінні змісту терміну «культура». Крім того, пам'ять зафіксувала масове застосування терміну «enjoy» у рекламі, що відповідало нашому розумінню суті емоційного забарвлення культурного досвіду.

Благодатним щодо наукового осмислення заявленої проблеми є феномен історичної Полтавщини, що явила світу низку неординарних пасіонарних мислителів, імена яких є потенційними брендами туристської DESTИНАЦІЇ, а духовно-творча спадщина – методологічним підґрунтям сучасних досліджень туризму. Однією з таких особистостей-пасіонаріїв-брендів, яка відображає унікальну просторово локалізовану послідовність появи у часі вітчизняних мислителів, є особистість мандрівного філософа-богослова Г. С. Сковороди. На думку знаного вітчизняного історика туризму С. І. Лимана, «саме Г. С. Сковорода найяскравіше за інших відбив у своїй творчості дійсність XVIII ст., яку вивчав і осмислював під час своїх подорожей..., обстоював ідеї особистої та суспільної свободи і був видатним представником європейського Просвітництва» [1, с. 176-177]. Пам'ять про Г. С. Сковороду закріплена в книгах, музеях, пам'ятниках, назвах університетів, вулиць тощо. Потенціал особистості Г. С. Сковороди реалізується при зверненні до нього, Іншого.

Зустрічі людини-туриста з Іншим передують низка станів сподівань, очікувань, фантазій, передбачень перед входженням, переходом в хронотоп DESTИНАЦІЇ. Опису подібного, на наш погляд, стану приділив увагу філософ-екзистенціаліст Г. Марсель, який відмітив: «ніщо, на перший погляд, не може здатися більш ірраціональним, аніж поєднати існування якогось стабільного земного порядку з позицією свідомості, що кваліфікується як мандрівна, тобто з фундаментальною ситуацією подорожнього». І далі Г. Марсель запитує: «Але про які мандри, про яку подорож тут ідеться?» [2 с. 10-11]. На наш погляд, виходячи з заявленої теми дослідження, мова іде про духовно-усвідомлену сумісно-розділену подорож особистостей у хронотопі туристської DESTИНАЦІЇ. У процесі зустрічі людини-туриста з Іншим особистості «виходять» назустріч одна одній і відбувається акт культурної взаємодії. Після зустрічі людина-турист переходить, виходить, повертається із DESTИНАЦІЇ в свій Дім, свій «стабільний земний порядок» Г. Марселя. Завдяки подвійному переходу в хронотопі туристської DESTИНАЦІЇ активуються цивілізаційні механізми онтологічної та історичної пам'яті. На наш погляд, благом подвійного переходу в туризмі є трансфер

одухотвореного культурного досвіду. При цьому екзистенційним правом людини-туриста є вибір очікуваної ним і обумовленої вічністю дестинації.

Слід зазначити, що прикладні процеси надання людині подорожніх послуг забезпечує механізм сумісно-розділених відносин ціннісно-сміслової конкуренції і публічно-приватного (державно-комунально-приватного) партнерства в економіці культурного досвіду в туризмі.

Список використаних джерел

1. С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко, І. С. Посохов. Історія туризму: навчальний посібник (для студентів спеціальності «Туризм»), ПФ Видавництво «Університетська книга», Суми 2018, 372 с.

2. Г. Марсель. НОМО VIATOR, Видавничий дім «KM Academia», Університетське видавництво «Пульсари», Київ 1999, 320 с.

ДУХОВНИЙ ПОИСК ЛИЧНОСТИ В ИНОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ

Мороз Е. В., журналист, г. Алкмар,
Нидерланды

Основные этапы адаптация в инокультурной среде описана достаточно хорошо. Если говорить про формат личной адаптации, совпавшей с изменением социального и семейного статуса, то сопутствующими элементами стали: отсутствие друзей, непонимание со стороны местных жителей, отсутствие поддержки, феномен *doorbijten*, родственные связи – на расстоянии и пр.

Основные ментальные различия: голландцы не склонны жаловаться (и не понимают, когда кто-то начинает жаловаться), склонны к экономии и постоянной оценке экономической целесообразности, воспринимают работу как то, что должно быть сделано хорошо. В решении социальных вопросов оценивают целесообразность вложений с точки зрения соотношения вложений и выгоды. Например, организовать детский сад для маленьких детей. Надо ли это государству, кто будет платить и пр. Развита система накопления, мелких взносов, что позволяет людям со стабильной зарплатой покупать дорогую недвижимость или дома.

Фактически, все социальные наработки в новой культурной среде не срабатывают. Т. е. на первый взгляд отличий почти нет, но все работает совершенно не так. Если на это накладываются личные обстоятельства, то ситуация усложняется в несколько раз. В дополнение ко всему привычные ресурсы восстановления энергии в новом пространстве так же отсутствовали. Встал вопрос хронической усталости, и выживаемости в целом. Несмотря на поддержку в семье, появились агрессия, одиночество, чувство отвергнутости и страх быть покинутым, депрессия. Начался кризис личности. Ситуация усложнялась тем, что психолог отрицал значимость культурных различий.

Таким образом, экзистенциальная фрустрация все усиливалась. Выход из ситуации удалось найти благодаря базовому образованию.

Сначала – изучение истории Голландии, становления местного менталитета. Это привело к усилению осознания собственной идентичности (я начала больше ценить то, что я украинка), к пересмотру истории Украины, сути украинской культуры и ее европейского уровня. По сути, благодаря этому удалось перейти на новый уровень в развитии мышления, понимания себя и окружающих.

Вторым значимым элементом стало обучение рисованию. После первого 4-недельного курса я нарисовала неплохую картину маслом. После рождения второго ребенка была возможность раз в месяц выезжать рисовать на пленэрах в полях. Это давало свободу, переноса в совершенно новое поле развития. Поскольку рисование было принципиально новым опытом, то, соответственно, привычных проблем в нем просто не могло быть. Но приобретаемые навыки помогли разобраться с культурной адаптацией. Так, например, рисование помогло научиться концентрироваться на том, что получается, а не на неоправданных ожиданиях от себя.

Третьим значимым элементом стала медитация, в том числе с лошадьми. Лошадь очень чувствительное животное, отлично осознающее свое тело, интеллектуальное, доброе и дружелюбное. А потому может стать прекрасным учителем. Например, как работать над глубинным внутренним спокойствием? Над лидерскими качествами? Над неуверенностью в себе? Без слов, напрямую. Я долго занималась с лошадьми в Украине, но обычная конная школа очень далека от понятия гармония с лошадью – слишком много принуждения и страха. Возвращение к работе с лошадью в Голландии позволило не только решить многие проблемы, но и опять-таки встретиться со своей детской мечтой, с гармонией без слов и открытой красотой внутреннего мира.

Таким образом, именно духовное развитие помогло преодолеть экзистенциальный кризис, в котором логика и привычные способы решения проблем не помогали. В данном случае инструментом стали изучение культуры новой страны, усиленное практическим опытом, работа с лошадьми и рисование – занятие, в котором не было ничего из прошлого, не было багажа критики и переживаний, но была мечта, «которой конечно не суждено сбыться». В этом занятии оказалось возможным идти вперед, нарабатывая совершенно новый опыт, и по сути оно стало живой метафорой жизни, помогло трансформироваться, обрести свой путь, свои ресурсы и найти силу, выйдя за рамки вербалики и культурных паттернов.

JOURNEYS AS A STEP TO THE UNCERTAINTY

Rostovtsev S. S.

PhD, lecturer, Kharkiv State Academy
of Culture, Kharkiv

The idea of free and spontaneous journeys, well introduced in the works of such writers as Jack Kerouac and some others, became a road map for a great amount of travelers, starting with the Beat Generation and extending to today's adventure seekers.

The reason of such travels can be absolutely different: soul searching, an effort to escape own problems, dissent from somebody's opinion, for some people it is a way of self-development, for others – just a bit of fun. But nearly always free travel is a fight with own fears, overcoming the hang-ups and leaving the comfort zone. For many persons this can be a method of initiation, growing-up and developing of self-consistency.

One of the most widespread kinds of free travelling is hitchhiking which is among others can give travelers that experience of freedom and indefiniteness. To the advantages of hitchhiking we can place an opportunity to see new cities and countries, without spending money on transport, make new friends, communicate with interesting people, enjoy magnificent landscapes, broaden own's horizons and get rid of many hang-ups.

Hitchhikers are usually meant to be optimists – in most cases drivers pick up fellow travelers in order to have an active talker to know something about his or her life and to tell something about themselves. Therefore person who is introvert get a great chance to change his or her mind and to get some extrovert skills.

Anyway, the reasons of such adventures can be different:

– Financial. Having high cost of travel, hitchhiking is the best way to get to the right place for students and young people, who are on a low budget.

– Sociocultural. Prosperous people of different ages can use hitchhiking for getting real adventures and providing themselves with informal communication to local people in order to get acquainted with their culture more closely.

– Psychological. To solve inner problems through traveling.

Therefore, hitchhiking and other types of free travels can be the perfect way to do soul-searching, improve communicational skills, get new emotions and impressions and to learn new people and countries. Nevertheless, it is important to remember about possible risks during traveling.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ДУХОВНИЙ ПОШУК МОЛОДІ

Бараненко М.Ю.

студент 5 курсу факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, група Тм-51
Полтавського університету економіки і торгівлі

Науковий керівник: доцент Карпенко Н.М.

Створення привабливого туристичного продукту є найважливішим засобом реалізації маркетингової стратегії та головним чинником забезпечення конкурентоспроможності туристичної фірми. У процесі його розробки необхідно чітко розуміти, що в дійсності будуть купувати туристи, адже вони оплачують, перш за все, не готельне розміщення, а нові відчуття і ознайомлення з невідомим. Тому створення туристичного продукту має розпочинатися з виявлення найбільш привабливих споживчих якостей і властивостей для відповідної групи туристів, що особливо актуально для молодіжного сегменту туризму.

Туризм є засобом соціалізації людини, оскільки він допомагає певному індивіду або групі засвоювати ціннісні орієнтації і загальні норми поведінки, перетворювати їх у мотиви і принципи соціальної активності. В результаті відбувається соціалізація та інтернаціоналізація особистості. У сфері туризму молода людина реалізує свої базові потреби, розвивається духовно, самоудосконалюється та задовольняє рекреаційні, емоційні, пізнавальні потреби та потреби у самореалізації [1].

В туристичній сфері сегмент молодіжного туризму чітко не виділений, але окремі дані свідчать про поступове зростання його масштабів. В світі функціонує понад 300 туристичних організацій для молоді, у тому числі близько 30 організацій міжнародного молодіжного туризму. Щорічно до міжнародного молодіжного туристичного обміну долучаються понад 25 мільйонів юнаків, дівчат, підлітків [2].

Розробка нового туристичного продукту послідовно відбувається у чотири етапи:

1) генерування ідей відносно туристичного продукту, його кількісних і якісних властивостей на основі постійного вивчення дійсного і потенційного попиту;

2) розробка концепції нового туристичного продукту – полягає в наданні йому конкретних споживчих властивостей, що відповідають попиту цільового ринку і матеріально-технічним та фінансовим можливостям туристичної фірми;

3) пробний маркетинг, що означає продаж на ринку першої партії нового туристичного продукту з метою визначення реакції на нього потенційних покупців, а також виявлення й усунення можливих недоліків;

4) комерціалізація нового туристичного продукту, що полягає в організації його масового продажу.

Ці етапи є основними для створення турів для різних видів туризму. Для розробки орієнтованого на молодь туристичного продукту необхідно враховувати певні особливості, які пов'язані зі змістовним наповненням подорожей та формами їх реалізації.

Для забезпечення потреб духовного пошуку молоді змістовне наповнення турів повинне включати в себе ознайомлення з історичною та культурною спадщиною своєї країни та інших держав для пробудження в молодих людях почуття національної самосвідомості, виховання поваги і терпимості до побуту і звичаїв інших національностей і народів; забезпечення багатостороннього розвитку особистості. Це слід враховувати під час формування програм обслуговування в молодіжних турах [3].

Оптимальними формами реалізації молодіжних подорожей є, в першу чергу, колективні заходи, зокрема походи, фестивалі, колективні поїздки та екскурсії, які крім перерахованих вище цілей, можуть дати підростаючому поколінню можливість для підвищення свого інтелектуального рівня, розвитку спостережливості, зняття фізичної втоми, психологічної напруги і стресів, розвиток комунікабельності, самодисципліни, адаптації до умов сучасного життя, формування здорового способу життя людини і суспільства в цілому.

Таким чином, туризм для молоді є одним із головних видів дозвілля та важливим засобом їх духовного розвитку й самовдосконалення. Тому туристичним компаніям необхідно приділяти особливу увагу створенню туристичного продукту, орієнтованого на молоде покоління.

Список використаних джерел:

1. С.Ф. Соляник, *Туризм як соціоетичний чинник суспільного життя*: автореф. дис. на здобуття наук. канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії», Київ 2011, 22 с.

2. Н.В. Чорненька, *Сучасні тенденції розвитку молодіжного туризму*, «Географія та туризм» 2012, Вип. 20, С. 66-72.

3. М. Мельнійчук, В. Зейко, *Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком*, «Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна», серія «Геологія. Географія. Екологія» 2016, № 44, С. 118-122.

ТУРИЗМ ЯК ФОРМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСІБ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Карпенко Ю. В.

к. е. н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу

Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

В Осакській декларації Тисячоліття прийнятій Генеральною асамблеєю ЮНВТО, зазначено, що туризм повинен мати не лише комерційну цінність, але й також повинен сприяти особистісному зростанню і посиленню основоположних суспільних норм і цінностей [1, с. 93-97]. Зокрема, туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей. Насамперед таких, як вибір, свобода, зацікавленість, бажання, дружелюбність, самоідентифікація та самореалізація тощо. Результатом навіть короткотермінових поїздок є поглиблення власних уявлень про цінності спілкування, доброзичливість, щирість, відкритість, толерантність, справедливість тощо. В залежності від наслідків контактів відбувається певна кореляція ціннісних орієнтацій індивіда, перегляд власних уявлень про переваги чи вади «іншого ніж у тебе» способу життя [2, с. 14-15].

Підхід до туризму як до масового тимчасового переміщення великих груп людей в інше соціокультурне середовище відкриває можливість усвідомити його не як пересічне життєве явище, а як комплексний соціальний процес, що супроводжується формуванням нових соціальних структур та інфраструктур, а також спричиняє глибокі трансформації в індивідуальній та суспільній свідомості. Туризм відіграє важливу роль в задоволенні цілого комплексу потреб людини, починаючи з базових, фізіологічних і закінчуючи пізнавальними, культурними, духовними, самореалізаційними [3, с. 204-205].

Досягнення пенсійного віку людиною часто розглядають як кризовий період пов'язаний із змінами і пошуками виходу з даної життєвої ситуації. Це можливо тільки завдяки переосмисленню цінностей, ставленню до навколишньої дійсності, самого себе та за умови подальшого розвитку і самореалізації людини. Дані положення знаходяться в центрі уваги філософії екзистенціалізму, де вдосконалення особистості людини сприяє розвитку вільного та гідного суспільного життя, а не навпаки. Тому, освіта для дорослої людини є одним зі способів вирішення ряду важливих життєвих проблем. На кожному віковому етапі людина стикається з новим колом проблем. Для літніх людей це не лише проблеми матеріальні, а й проблеми соціального, психологічного характеру. Отже, належним чином організована освіта людей похилого віку має виступати як засобом соціального захисту і психологічної стабільності, так і способом інтеграції в комунікативний та

культурний простір, її варто розглядати як активну діяльність, спрямовану на самореалізацію особистості [4, с. 80].

На сьогодні ефективною формою освіти дорослої людини є університети третього віку, головна мета яких – створення умов для активного старіння та соціальної комфортності в сучасному мінливому житті. Вдалим прикладом, впровадження засад туризму в освітній процес, як форми самореалізації осіб третього віку є запроваджений у 2018 році в межах реалізації Стратегії розвитку ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» соціальний проект «Університет третього віку». Актуальність даного проекту була визначена високим рівнем освітньої мотивації, бажанням до особистісного розвитку серед людей поважного віку та відсутністю в м. Полтава освітніх програми для цієї категорії населення, які спрямовані на підвищення їх адаптації в сучасному суспільстві, розвитку громадянських компетенцій та сприяння соціальній активності. Понад 500 слухачів вивчають численні навчальні курси обрані за бажанням, зокрема серед них «Краєзнавчі студії Полтавщини», оскільки краєзнавство та туризм, тісно пов'язані спільним прагненням пізнати довкілля, свою Батьківщину та рідний край, які переважна більшість відкрила саме в університеті. Для реалізації освітніх цілей в даному курсі використовуються різні форми і способи навчання: лекції, семінари, групами за інтересами, екскурсії.

Відчуваючи необхідність підвищувати рівень своєї функціональної грамотності та соціальної компетентності в планах керівництва університету третього віку створення «Асоціації закладів неформальної освіти впродовж життя». Даний проекту буде реалізований за підтримки та в рамках грантової програми Еразмус+ КА2, задля об'єднання зусиль у вирішенні актуальної проблеми – старіння нації та гідне місце осіб третього віку у сучасному суспільстві. Так, у зазначеному вище курсі буде запроваджено таку форму навчання, як «освітній туризм», коли знання набуваються під час подорожі, поєднується навчання з розширенням кругозору, підвищується соціальна мобільність (наприклад, у разі участі в міжнародних сеньоріадах – змаганнях для людей поважного віку).

Отже, зважаючи на негативні тенденції до скорочення чисельності та стрімкого старіння населення в Україні, на часі є забезпечення ефективного використання потенціалу осіб третього віку для економічного, соціального та культурного розвитку через їх самореалізацію в університетах третього віку.

Список використаних джерел:

1. *Compilation of UNWTO Declarations. Recueil de déclarations de l'OMT. Compilación de declaraciones de la OMT 1980–2016*, UNWTO, Madrid 2016, 468 p.

2. В. Пазенок, *Філософія та праксеологія туризму. Практика туризму*, Тези загальнокафедральної теми, Київський університет туризму, економіки і права, Київ 2009, с. 3-29.

3. О. Бойко, *Туризм як прояв інтеркультурної комунікації. Соціально-*

гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства. Матеріали V Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 20-21 квітня 2017 року), СумДУ, Суми 2017, с. 203-206.

4.А. Каркач *Університет третього віку: соціокультурні детермінанти споживання освітніх послуг літніми людьми*. “Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики” 2016, вип. 71, с. 76-89.

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Аніщенко А.П. канд.пед.наук, доцент
Харківська державна академія культури

Літнім віком прийнято вважати період життя людини, який настає після дорослості, хронологічно приблизно в 55-65 років, пов'язаний з виходом на пенсію. Похилий вік є самоцінним і самозначимим етапом розвитку людини, що ставить перед людиною свої завдання розвитку і має різні варіанти перебігу.

Обмеження набору соціальних ролей і культурних форм активності звужує рамки їхнього способу життя, зміна психосоціального статусу в літньому віці об'єктивно характеризується звуженням кола можливостей, як фізичних, так і соціальних, але багато в чому це обумовлено негативними стереотипами сприйняття старості, як у самих літніх людей, так і у інших вікових груп. Тим часом, старість може бути різною. Протягом життя людина виробляє свій власний стиль пристосування до процесу соціалізації, який істотно впливає на те, як він буде пристосовуватися до процесу старіння і умов, що змінилися психосоціальним умов.

Життя людини не є повноцінною, якщо не реалізується його право на відпочинок, на кращі форми проведення вільного часу. Дозвілля та відпочинок грає особливо важливу роль в житті людей поважного віку – відбувається адаптація до нових умов до життя поза сферою трудової діяльності.

Залучення людей поважного віку до подорожей та туризму потребує нових засобів та інструментів в умовах інформаційного суспільства та залучення органів місцевого самоврядування та громадських організацій до цієї діяльності.

Саме засоби туристичної діяльності сприяють залученню людей поважного віку до повноцінного життя це розробка та впровадження анімаційних технологій для організації дозвілевої діяльності людей поважного віку, створення соціальних проектів для організації туристичних подорожей, фандрайзингова діяльність щодо реалізації цих проектів, створення клубів віртуального туризму для спілкування та відвідування туристичних об'єктів.

В структурі органів місцевого самоврядування діють територіальні центри надання соціальних послуг, що є неприбутковими бюджетними організаціями комунальної форми власності, завданням яких є надання соціальних послуг громадянам, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. До основних напрямів роботи належать: розширення спектру послуг, що надаються територіальним центром; сприяння організації дозвілля непрацевдатних громадян; сприяння поліпшенню інформування та надання соціальних послуг; приведення робіт по залученню позабюджетних коштів для зміцнення матеріально-технічної бази центру.

Одними з інноваційних напрямів роботи територіальних центрів надання соціальних послуг (на прикладі територіального центру з надання соціальних послуг Московського району м.Харків) є створення клубів спілкування для людей поважного віку, які відчувають його гострий дефіцит.

Створено факультет "По країнах і континентах" університету третього віку та клуб віртуальних мандрівників "Навколо світу". Для організації та проведення роботи в клубі використовується один із нових перспективних напрямів розвитку туризму - віртуальний туризм. Віртуальний туризм - діяльність індивіда, що дозволяє за допомогою використання сучасної комп'ютерної техніки та комунікаційних мереж створити і отримати максимально реалістичну сенсорну інформацію про бажані туристичні дестинації з числа реально існуючих без фактичного переміщення в неї. Клуб «Віртуальний мандрівник» акумулює у собі пізнання віртуального туризму, інформаційних технологій та відомостей про світ, комунікації з новими людьми, а також культурну діяльність. Мета клубу: підвищення якості організації культурного дозвілля людей похилого віку шляхом залучення їх до віртуального туризму, в сферу творчої і соціальної активності. Завдання клубу: залучення людей старшого віку до віртуального туризму, допомога в оволодінні ПК; організація дозвілля, шляхом організації туристичних подорожей; активізація художньої творчості літніх людей, пізнання віртуального туризму; знайомство та участь у віртуальних екскурсіях, подорожах; скорочення інформаційної та культурної відстані між поколіннями.

Віртуальний туризм швидко розвивається, завдяки своїм привабливим властивостям для обох сторін туристичного процесу: як для споживача послуги, так і для виробника. Варто виділити характеристики віртуального туризму для споживача: мінімальна витрачання особистих ресурсів: часу і грошей; можливість віртуально відвідати регіони і об'єкти, недоступні в реальному житті; безпека; безконтактний спосіб знайомства з регіоном є комфортним для мандрівників, які не володіють іноземними мовами.

Саме ці властивості роблять віртуальний туризм перспективним способом розвитку соціального туризму, зокрема туристів старшого віку. Цей вид туризму не вимагає грошових витрат, значного фізичного

навантаження, цілком безпечний і не має ризиків для здоров'я та головне – дозволяє побачити віддалені куточки світу.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ТУРИЗМ НА П. ХХІ СТ.

Яріко М. О., кандидат культурології,
ст. викладач кафедри туристичного бізнесу
ХДАК

В сучасних туристознавчих дослідженнях можна відмітити певну тенденцію до помноження термінів, що використовуються на означення різновидів туризму. Значна частина публікацій присвячується побіжному огляду цих різновидів, проте бракує глибоких досліджень. Внаслідок цього, наразі важко віднайти межі, де закінчується меморіальний туризм, а починається сірий, де закінчується сірий, а починається чорний та ін. Для українського простору, наприклад, цінними були б дослідження наявних та потенційно можливих форм введення до туристичного простору теми репресій та етнічних чисток 20-50 років ХХ ст. Так, наразі існують варіанти використання відповідного матеріалу у релігійному форматі, є певні зсуви у розвитку ностальгічного туризму (завдяки іноземним проектам), натомість, у площині меморіального туризму помітним є надмір агресії, ідеологізація матеріалу (зі значними регіональними розбіжностями), замовчування окремих аспектів теми (знов-таки, для різних регіонів йтиметься про різні інформаційні лакуни), використання образливих для представників різних регіонів України (або інших країн) слів, виразів, тлумачень подій в екскурсійному матеріалі. Таким чином, наявні шляхи пошуків відповідей на питання “хто є ми, українці?”, “якою є наша історія?”, “як свідомо прийняти міжнаціональні, міжетнічні конфлікти, що відбувались на цих територіях?” і ще багато питань, що стосуються саме специфіки національної ідентичності, не розробляються у туристичному просторі з належною сумлінністю та тактом. Можливим виходом з того може стати саме перенесення акценту з суто історичного (ідеологізованого) дискурсу до дискурсу пошуків відповідей на екзистенційні питання.

Другою важливою цариною, на яку варто звернути увагу, є простір індивідуального духовного пошуку. Якщо говорити про формати, наявні у сегменті релігійного туризму, маємо значне розмаїття форм, де окрім звичних для туристології паломництв, з'являються також навчальні табори, реколекції, поїздки на конференції, дні зосередження, сімейний відпочинок у відповідному оточенні, поїздки по місцях пам'яті та ін. Проте, це стосується власне представників т.зв. світових релігій. Паралельно у форматі заявленому саме як екзистенційний пошук існує ряд проектів у площині езотеричного туризму, розмаїття яких (як і кількість аудиторії) є значною: фестивалі (музики, танцю, здорового трибу життя), майстер-класи (з найрізноманітнішими темами — від “очищення карми” до “розвитку

особистості”), виїзні табори (знов-таки різноманітної тематики: від “пошуків сили” до “роботи з травмами”) та ін. Варіантів досить багато, не всі вони можуть бути визнаними адекватними загальнокультурним нормам.

Серед простору переважно світських індивідуальних та колективних форм екзистенційного пошуку — автостоп, бекпекінг, різноманітні варіанти робінзоніади, пошуки себе у випробуваннях гірського чи екстремального туризму та ін.

У всіх цих випадках йдеться про пошуки (за допомогою туристичних практик) відповідей на ті питання, які прийнято вважати екзистенційними. Варто зауважити, що українська мова надає досить цікаву можливість розрізнення прикметників “екзистенційний” (тобто, той, що стосується сутності існування людини як людини) та “екзистенціальний” (тобто, той, що стосується певного напрямку в літературі та філософії). Тож завдяки самій мові існує можливість розмежувати трагічний песимізм безсенсовності людського буття (який зустрічаємо у Ж.-П. Сартра, Ф. Кафки, А. Камю та ін.) та радикальний оптимізм В Франкла.

Власне, впровадження до українського туризмознавства терміну “екзистенційний туризм” (який вже широко використовується в англійській науковій літературі) дозволить говорити в межах однієї термінології про різні формати пошуків відповідей на питання “що означає уповні бути людиною?” (як особистість, як суб’єкт духовного розвитку, як член тієї чи іншої спільноти та ін.).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Туристичний бізнес та екзистенційний пошук особистості

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

3-4 квітня 2019 р.

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір та верстка: Яріко М.О.

Відповідальний за випуск: Аніщенко А.П.

Підписано до друку 18.04.2019 р. Формат 60x84/16

Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 1,97. Обл.-вид. акр. 2,00. Тираж 100 Зам. № 34

ХДАК, 61003, Харків-3, Бурсацький спуск,4